

Farella

Revista de Llançà

**Adéu al
Molló**

ASSESSORS

ASSESSORAMENT I GESTIÓ
CORREDORIA D'ASSEGURANCES

FISCAL

LABORAL

LEGAL

COMPTABLE

C. D'ASSEGURANCES

FINANCERA

FARELLA

Revista de Llançà

Núm. 28

Maig 2009

Preu: 3 €

Arxiu
Municipal
de Llançà

*mots
al
vent*

JOSEP M. SALVATELLA

■ *Adéu al Molló*

Josep Clavaguera titulava així un capítol del seu *Llançà, notes històriques*: "12 llançanencs moren ofegats pescant *algarotes*": "Als vint y dos de Febrer mil sis cents sexanta (...) en tornar, en volguer Jaume Dalfau passar per detrás del Castellar y sobre la Molla de la punta del dit Castellar giraren lo llaut". Una tragèdia per al poble, segle XVII.

Arnald Plujà –ja veieu que citem els nostres col·laboradors–, en *l'Estudi del cap de Creus: la costa*, ens informa que un molló era "una construcció cilíndrica, de pedra i ciment, que servia per amarrar els vaixells fondejats a la badia del Port de la Selva". I, a la vegada, "illots rodons i punxeguts amb la presència i finalitat d'un molló". El diccionari de l'ICC, per la seva banda, ens recorda que un molló és també una fita, "una pedra o altre senyal clavat a terra que assenjala el límit d'una heretat, d'una contrada, o d'una distància a recórrer". Així –recordeu?–, el que feia companyia al Castellar per la banda de la Gola.

Sant Esteve no li fou propici, es veu. En tal dia la llevantada furiosa, imponent –que va causar importants destrosses al moll i a la llotja del peix–, se'n va endur, també, el cap del nostre Molló. A les fotos de la portada ho veureu. Jo diria que el paisatge, per aquella banda, ha restat notablement alterat. Recordeu alguns quadres de Josep Martínez Lozano o de Joaquim Terruella? El Molló característic, amb el seu perfil agrest, altiu, hi era present ben sovint. Avui, decapitat, desfigurat, ha passat a formar part de l'inventari de referents perduts, com la platgeta de les Pidrals o la mateixa Palandriu, sacrificats sota el formigó del nou port.

Què passa quan una cosa del nostre paisatge, del paisatge que veiem sovint, any rere any, desapareix? Els romàntics del XIX dirien que també desapareix un retall de la nostra ànima, personal i col·lectiva. Jo no sé si és així, com tot allò referent a l'esperit és difícil de dir. Però aquestes són coses que et van marcant, com altres de pitjors. Com el mateix temps, que s'escola invisible, que no torna enrera. Fins que ens arribi el darrer llevant.

Adéu al Molló. Música de rèquiem.

Vicenç PUMAREDA

AJUNTAMENT
DE LLANÇÀ

Impressió
Gràfiques PUJOL
Figueres

Dip. Leg.: GI-1327/95

Amb la col·laboració de

Diputació de Girona

Portada:
ALLÒ QUE EL LLEVANT
S'ENDUGUÉ,
de Rafael Borràs i
Vicenç Pumareda

■ *El menhir de la serra de Santa Helena*

CARLES ROQUÉ * / JOAN BADIA-HOMS *

La localització recent d'un menhir caigut, no gaire lluny i al sud-oest del poble medieval de Santa Creu de Rodes o Santa Helena, a més d'augmentar el nombre de megàlits coneguts de l'Empordà, sens dubte podrà contribuir a un millor coneixement del fenomen megalític d'aquesta zona tan densa de l'Albera, la serra de Rodes i el cap de Creus.

La "pedra dreta", avui tombada, es troba prop de la carena de la serra de Santa Helena, en el vessant que cau vers llevant, cap a mar, dins l'actual terme municipal del Port de la Selva, a la rodalia del monestir de Sant Pere de Rodes. Des del punt on es dreçava el menhir es domina un panorama esplèndid, sobretot cap a tramuntana i llevant. La vista es perd mar enllà i als nostres peus s'estén la costa propera dels termes del Port de la Selva i Llançà, fins a les terres del Rosselló.

La identificació

Voldriem que aquest apartat fos convenientment breu, sense introduir-hi protagonismes innecessaris, contràriament al que és habitual a la literatura científica sobre megalitisme de les comarques gironines.

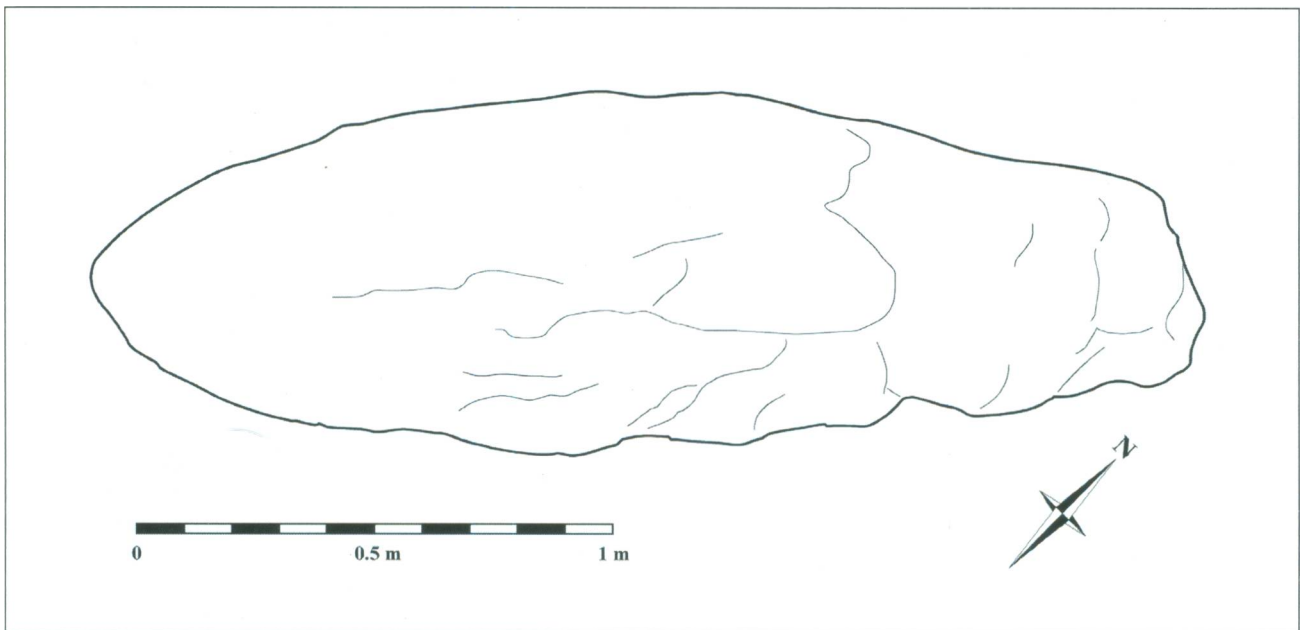
El menhir, inèdit, va ésser localitzat i identificat el dia 4 d'octubre de 2008 per un de nosaltres (CR), durant una visita al paratge per un treball de geologia. Poc més tard (novembre i desembre del mateix any), vàrem visitar el lloc més d'una vegada amb la finalitat d'amidar, fotografiar i descriure la pedra que considerem un menhir caigut.

Característiques del menhir

És tallat en granit del terreny geològic de l'indret (*Granodiorita gnèissica*, concretament), on hi ha destacats afloraments d'aquesta roca.

El menhir caigut de la serra de Santa Helena.

C. Roubé

La cara visible del menhir en el seu estat actual.

El monòlit, com ja hem indicat, resta caigut, de manera que queda visible una de les seves dues cares de més amplada. És de forma fal·liforme, quasi lanceolada, i la seva secció s'endevina romboïdal, amb dos costats formant arestes marcades. L'alçada és de 2,30 m. Era un menhir de dimensions relativament reduïdes. L'amplada màxima, a mitja alçada, és de 78 cm. Poc menys del terç inferior és força més estret, amb una amplada màxima de 49 cm, de manera que crea una mena de basament ben diferenciat de la resta de la pedra. L'afaiçonament, entall o retoc, hi és evident. Els caires i la punta han estat repicats per donar-los l'esmentada forma arestada i, a la cara ampla visible, sobretot una de les meitats presenta testimonis de desbast i fins de poliment artificials.

La pedra resta caiguda en direcció NE-SO, des de la base a la part superior. Com que es troba en un indret exposat de ple a les tramuntanades, i on es veuen encara rastres de travesseres de pedra seca de conreu, suposem que el menhir segurament fou descalçat pels treballs dels antics vinyataires, la qual cosa hauria facilitat la seva caiguda, provocada per les fortes ventades.

L'estat actual del terreny, ple de bardisses, no permet esbrinar el punt exacte on era enclavat el menhir. Cal suposar, amb tota lògica, que un senzill desbrossament permetria identificar-lo a tocar de la seva base, ja que tot fa pensar que la pedra dreta va caure d'un sol cop, sense més desplaça-

ments. Si és així, la reposició seria fàcil i, sense altra manipulació que un simple redreçament, el menhir quedaria plantat amb l'orientació més habitual entre els de l'Alt Empordà, que es troben dempeus des de la seva erecció.

Elements de l'entorn

Malgrat la malesa espessa que envaeix l'indret, a poques passes al sud-est del menhir caigut, hi hem identificat unes lloses que, de manera clara, han estat clavades artificialment. Algunes ja són molt inclinades i formen un agrupament difícil d'interpretar en el seu estat actual.

A menys de 100 m vers llevant, en un marge de rocs força prominent, hi ha un abríc natural de certa profunditat i amb sediment de terra al seu interior, actualment de difícil accés pels motius comentats. A poca distància i al seu exterior, hi hem observat un escampall de petits bocins informes de ceràmica feta a mà, amb molt desgredat. No hi ha dubte que els encontorns de la pedra dreta tombada mereixerien una exploració arqueològica que podria donar resultats positius.

Cal recordar que el nou menhir identificat es troba en plena zona megalítica de la serra de Rodes. A la mateixa muntanya, no gaire lluny, hi ha un bon nombre de dòlmens, com els del Mas de la Mata, Mores Altes, la Taula dels Lladres, els

Quintals, la Riera Pujolar, Roca Miralles, Vinyes Mortes, Puig Margall... i els més propers, el dolmen de Roca Galera i el paradolmen de la Pallera. En canvi, aquest és el primer menhir localitzat a l'extens terme municipal del Port de la Selva. Al de Llançà creiem que no se'n coneix cap, per ara. Els més propers són a Roses, o bé a Rabós (el de Riutort, a Pau, està més o menys documentat, però sembla que va desaparèixer del tot després de 1934).

Què són els menhirs?

Menhir, com és ben conegut, és un mot que prové del bretó, que significa simplement "pedra llarga". La manca de troballes materials al seu entorn fa que no sigui clara la funció que tenien els menhirs, a diferència dels dòlmens, clarament sepulcres megalítics. Tanmateix, la relació amb els constructors de dòlmens sembla evident, i per aquest motiu els menhirs es consideren propis dels grups humans d'èpoques neolítica i calcolítica. Ens podríem estendre en diversitat de consideracions i matisacions, però pensem que potser només cal indicar, aquí, que a l'extens estudi sobre megalitisme de l'Albera, serra de Rodes i cap de Creus de l'arqueòleg Josep Tarrús (*Poblats, dòlmens i menhirs*, Girona, 2002), la

cronologia proposada per als nostres menhirs se situa entre el IV i el III mil·lenni aC.

Hom creu, i tot això ja és força aleatori, que les grans pedres plantades o menhirs sovint no eren altra cosa que esteles que indicaven una tomba, perquè es troben a la proximitat d'algun dolmen. També s'apunta la possibilitat que servissin de fites, en els límits de certes demarcacions territorials, sobre les quals –cal remarcar-ho– no es tenen altres indicis. Finalment, hi ha els menhirs que disposaven al voltant d'un cercle o cromlec, fet amb pedres clavades més petites. A l'Albera n'hi ha un parell d'exemples i tenim notícies recents de l'existència d'un altre. Com que marquen un recinte, s'ha dit que aquests conjunts correspondrien a llocs de reunió social.

El menhir de Santa Helena, el primer que s'ha identificat a la serra de Rodes, és un testimoni més de la prehistòria empordanesa, de l'immens misteri que envolta els constructors de megàlits, les dones i els homes que vivien en aquestes terres entre quatre i cinc mil anys enrera. Ara només cal que l'Ajuntament del Port de la Selva, o alguna altra institució, faci un petit esforç per redreçar-lo. Haurem recuperat del tot una peça interessant del nostre patrimoni cultural.

* De l'Institut d'Estudis del Baix Empordà

El paisatge des de la rodalia del menhir, un dia entramuntanat. Novembre 2008.

FETITXISME

Penso ara, quan ja fa temps que han passat, en les festes nadalenques, que, a banda de menjar més abundantment que durant la resta de l'any, suposen, com sempre, la festa dels objectes, dels regals. Un intercanvi de joguines i coses més o menys pràctiques. Noms de fabricants, noms de marques, de procedències de països d'arreu del món...

Per a molts, és conegut el caràcter fetitxista de força nord-americana i clara és i ha estat la seva influència a l'altre costat de l'Atlàntic, o sigui, aquí, a Europa. A alguns ens costarà oblidar, per exemple, el fetitxisme elevat a l'enèsima potència de la senyora Lewinsky, quan va treure aquell vestit seu molt ben guardat i que encara contenia restes de l'ADN (per dir-ho finament) de qui fou president dels Estats Units, Bill Clinton.

Mai he fet discriminacions de gènere a l'hora de conèixer les persones, si home o dona, perquè, per davant de tot, les considero persones, indistintament. I sabeu què us dic? Que sí, que *juguem* amb els objectes, perquè amb les persones no es juga.

HOMOSEXUALITAT

Cau a les meves mans el llibre *En legítima defensa*, d'Isabel-Clara Simó (quina gran dona, escriptora i professora!). M'aturo a l'article "Homosexuals", perquè comparteixo el seu punt de vista. Diu: "Per què l'Església Catòlica té tanta mania als homosexuals? Si no vaig errada, l'essència del cristianisme és l'amor –l'amor al proïsme, l'amor a l'enemic...-. Tinc la impressió que el Vaticà només hi veu sexualitat".

Fa mesos, els mitjans de comunicació van posar com a declaracions de Benet XVI que l'home s'havia d'allunyar de la depravació del sexe. Però, quin contrasentit! Si el sexe és l'instint bàsic de la reproducció animal i humana. On seríem, si no.

És per això que no comprenc que, en l'actualitat, encara existeixi el vot de cas-

tedat per als capellans. Penso que va contra natura, en contra dels seus instints, de la intimitat i de la seva llibertat. Ans al contrari, doncs, mitjançant el sexe hom també pot arribar a la idea de Déu, car som molts els qui, fent l'amor, també podem tocar el cel. La brutícia d'aquest món no és el sexe, sinó els conflictes bèl·lics, els fonamentalismes i tants i tants altres assumptes foscos. Com pot ser que el segle XX hagi estat el de més gran quantitat de guerres al món? Això és evolució humana?

Des de Londres fins a Barcelona, i es va estendre per altres capitals, els autobusos van entrar en el joc de publicitar a favor o en contra de la creença en l'existència de Déu. I si Déu existeix, és amb tothom: persones, animals, famílies tradicionals, famílies modernes, creients o ateus. O sigui, que la conclusió és la mateixa, per a uns i altres: la vida hi és per viure-la.

Us ho recordo: els enemics dels pobres no són els rics, són els miserables.

■ *El 7-M: una fita històrica a Brussel·les*

JOSEP M. LOSTE

El 7-M, Brussel·les es va omplir d'estelades i de clams per la independència. Un servidor hi va ser *in situ*.

El passat dissabte 7 de març els carrers de la capital europea es van omplir de milers de catalans reclamant el dret a l'autodeterminació del poble català: jo també vaig ser-hi, aquell dia, en terres flamenques. La manifestació, encapçalada amb el lema "*We want a Catalan State*", va transcórrer per la capital política i administrativa del vell continent, acompanyada de crits i pancartes a favor de la independència. Va culminar amb la lectura d'un manifest en què es va instar els partits nacionals catalans a situar la independència com a prioritat en els seus programes. Més enllà del ball de xifres –3.000 segons la policia, 12.000 segons els organitzadors–, la iniciativa va

aconseguir fer visible el conflicte català més enllà de les fronteres de l'Estat espanyol.

De fet, amb aquesta acció es volia mostrar al món que a Catalunya existeix un problema: els catalans tenim el dret a autodeterminar-nos i volem exercir-lo. Volem tenir la possibilitat de decidir el nostre futur col·lectiu. "Volem votar", ha exigint el manifest. Un dels impulsors de la iniciativa, el catedràtic de la UB, Enric Canela, va proclamar que "avui comença el camí cap a la independència". L'organització, de fet, va considerar que la marxa s'ha convertit en "una fita històrica en la internacionalització del conflicte polític català".

La manifestació, sorgida de la societat civil, ha estat crítica amb la classe política catalana –Canela ha qualificat de "ridícul esperpèntic" la reforma de l'Estatut– i ha instat els polítics a situar a l'agenda el dret a l'autodeterminació. Amb l'absència de tots els eurodiputats catalans, la

JOSEP M. LOSTE

marxa sí que va tenir el suport de CDC i Esquerra, amb la presència de membres d'ambdós partits, com Àngel Colom i Jordi Cuminal, i Anna Simó i el candidat Oriol Junqueras. Diversos mitjans belgues, com *Le Soir* o *La Libre Belgique*, i altra premsa internacional, van cobrir la marxa i han explicat el cas català. Una mostra que la iniciativa ha cobert el seu primer objectiu.

Balanç i anàlisi de l'expedició

Quan ja ha passat l'esdeveniment, és important fer-ne un balanç i una anàlisi. D'entrada, cal dir que anar a Brussel·les no era cosa fàcil, ni senzilla, ni barata. No era una sortideta de cap de setmana. Ha estat dur, car i cansat. L'èxit de convocatòria no era clar; la repercussió, dubtosa. I, tanmateix, més de deu mil catalans van fer l'esforç. I molts milers més, que per la raó que sigui no hi van poder ser, s'han adherit a la iniciativa. S'han de fer plantejaments clars i racionals. Dir que som una nació que, com totes, té el dret a l'autodeterminació, i que volem exercir-lo, ho entén tothom a la primera i es troben fàcilment aliats (també enemics, cert). Però no necessitem ningú que ens expliqui què volem. Si demanem coses com que el català sigui oficial a Europa, sense que ho sigui a Espanya i sense que Catalunya sigui un estat d'Europa, no ho entén ningú. I anar a Brussel·les a demanar un

concert econòmic fa que la gent d'allà es preguntin què tenen ells a veure amb els preus de les entrades de les actuacions d'una orquestra simfònica. I, és clar, *connais pas*. Quan hem anat a parlar clar i a defensar els nostres drets, hem trobat aliats immediatament: els mateixos nacionalistes flamencs es van afegir a la manifestació. I hem trobat altres complicitats de nacions europees en situació semblant: escocesos, gal·lesos, friülenses... No podia ser menys. No podia ser d'altra manera. Però de vegades cal recordar fins i tot les coses més òbvies.

Per altra banda, convé subratllar que, malgrat la desafecció, el sobiranisme va a l'alça. Tant socialment com políticament, s'han anat multiplicant les veus que criden a internacionalitzar les reivindicacions; que criden, doncs, a reobrir el cas dels catalans davant l'opinió pública de l'aldea global. El 7-M, aquestes veus van trobar un primer èxit per defensar les seves demandes: el de la manifestació "Deu mil a Brussel·les per l'autodeterminació". I, és clar, l'èxit porta a l'èxit. El ressò internacional de la protesta ha estat notable. Si bé no s'ha emportat —com era d'esperar— cap portada del *New York Times*, ha merescut comentaris de publicacions tan disperses com *l'USA Today* o el *Qatar Tribune*. Fins i tot a Hillary Clinton li va caure alguna cànvida pregunta sobre la possible intervenció dels EUA en la matèria. Tres segles després, el cas dels catalans sembla a punt de reobrir-se. A partir d'ara, a tots se'ns ha girat molta feina.

■ *Els sant Vicenç de Llançà*

JOAN M. PAU I NEGRE

De les imatges del nostre patró sant Vicenç del segle XVII, la del retaule barroc de l'altar major i la de la fornícula de la façana principal, només en queden les fotos, ja que van ser destruïdes durant la devastadora Guerra Civil de 1936-39. La del retaule va cremar amb tot el riquíssim contingut artístic del temple. La de pedra, que presidia la façana, va ser

arrencada amb cordes i rodolà escalada avall, cosa que va deixar molts graons escantonats. Sembla que algun tros d'escultura va servir per fer paret de maçoneria, però no s'ha pogut localitzar.

Passada la guerra, i amb ganes de restaurar el culte, va ser comprada una imatge de les clàssiques d'Olot. L'atzar m'ha portat a les mans una fotografia de l'escultor Lluís Carbonell

Lluís Carbonell, amb la maqueta del Sant Vicenç (1926). Al costat, la imatge de l'església de Llançà.

executant-ne la maqueta. Per la seva joventut, aleshores tenia setze anys, no sabem si en va ser l'autor material o exercia d'ajudant del seu mestre Martí Casadevall, ja que ambdós treballaven per al taller olotí Can Castellana. Personalment opino que, comparant-la amb altres obres de Lluís Carbonell de la mateixa època, és versemblant la seva autoria, perquè ja aleshores era un artista consagrat i reconegut.

La imatge definitiva és una bellíssima obra d'1,63 m d'alçada, d'un jovenet Vicenç de perfil clàssic, amb una rialla continguda "com una muntanya creuada per un núvol" (Luis Racionero). Vesteix alba i dalmàtica, corresponent a la seva condició de diaca. La posició del peu dret flexionat i el cap mirant lleugerament avall podrien indicar una voluntat de baixar de la peanya per apropar-se als fidels. Els seus ulls de vidre són grans i nets, lleugerament melangiosos. Porta per atribut la palma del martiri, subjectada suaument amb la mà dreta, com indicant que les afliccions passades són suportables quan es té la fe d'un sant. La mà esquerra segurament aguantava la graella del martiri o l'Evangelí, si ens remetem a la maqueta de Lluís Carbonell. Forma part del fons artístic i litúrgic de la parròquia Llançanenca i es venera per la seva diada, 22 de gener, festa major de Llançà.

La imatge de sant Vicenç que, des de l'any 1988, presideix el frontispici de la façana principal és obra de l'artista Domènec Fita. Va ser proposada pel rector, Mn. Josep Clavaguera, i sufragada per subscripció popular. Està realitzada en pedra calcària de dos tons i és d'estil molt personal de l'escultor, que defuig del barroc de la façana; la va impregnar d'austeritat, emprant un llenguatge cru plenament situat en el segle XX. La seva alçada (2,50 m) va ser la que requeria la fornícula que havia de donar-li cabuda. La col·locació a tan gran alçada va necessitar dues grans grues i molt d'enginy. És una escultura hieràtica, de qui ja ha triomfat del martiri i respira la serenitat dels que gaudeixen de la glòria. Si bé mostra atributs del seu martiri –roda de molí aguantada amb les dues mans i, amb l'esquerra, també la graella–, no representen més càrrega que el pes de la palma de màrtir que subjecta amb la mà dreta. Són una anècdota, un senyal d'iden-

Joan M. Pau

El sant Vicenç de Domènec Fita que presideix la façana.

titat; la resta és benaurança, també aplom. Sembla voler encomanar seguretat als llançanencs i des de la seva alta talaia els convida a meditar que les tribulacions i patiments del món són un instant; després ve l'eternitat, la que intenta assolir la pedra en què ha estat esculpida.

La més jove de totes les imatges és una obra de l'artista local Guillem Duran, que generosament

La imatge feta per Guillem Duran.

ha cedit a la parròquia de Llançà. És una figura de 37 cm d'alçada, realitzada amb resines sobre suports metàl·lics: filferros i teles mosquiteres, dins el més pur i personal estil de l'autor. En Guillem, com en Bernat Martorell en el seu retaule de sant Vicenç, exposat en el barceloní Museu d'Art de Catalunya, presenta el sant amb la mà esquerra aguantant el llibre de l'Evangeli obert cap als pagans que vol convertir. Les seves vestimentes són les del pelegrí: túnica i capa esquinçada de tant tragar pel món ingràt, que donen testimoni de la fe que el feia viure i que el va ajudar a morir en terrible martiri. La mà dreta assenyalava el cel, com a recompensa de seguir el missatge evangèlic. El palmell mira cap enrere, posició de mà que recorda el Joan Baptista de Leonardo. No ha estat encara presentada al públic de manera oficial i ja és dipositada en el petit museu-tresor del nostre temple parroquial.

Lluís Carbonell

Nasqué a Olot el 1910 i morí el 1992. Conreà amb mestria el dibuix, la il·lustració, la pintura i el gravat (figura, retrats, paisatge). També, el cartellisme, el disseny de façanes, rètols i objectes decoratius. Fou creador de gegants i comparses; especialista en diorames de Nadal i Setmana Santa, amb el ric contingut de les seves extraordinàries figures, i escriptor: la seva major glòria, amb el cultiu d'imatgeria religiosa, nu, retrats en bronze, relleus murals.

La seva vida fou molt intensa: professor a l'Escola de Belles Arts d'Olot, col·leccionista, restaurador d'obres d'art i protector del patrimoni durant la Guerra Civil. Entre molts altres reconeixements, el 1991 se li concedí la Medalla de Plata de la ciutat d'Olot. Va ser mestre del seu fill Xavier, que com a pintor ha arribat als més alts cims.

Domènec Fita

Va néixer a Girona el 1927. Cursà estudis a l'Escola d'Arts i Oficis d'Olot i a l'Escola de Belles Arts de Sant Jordi a Barcelona. Ha treballat intensament en totes les arts plàstiques: pintura, gravat, dibuix, ceràmica, vitralls... L'escultura l'ha portat a experimentar amb totes les tècniques i materials. És membre de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, entre molts altres reconeixements. S'ha dedicat a la docència, formant i impulsant nous valors amb llibertat d'expressió.

Guillem Duran

Va néixer a Llançà el 1921. Autodidacta i artista total, ha cultivat el modelatge de figures de fang de pessebre, i és maquetista de guix, marbrista de làpides, pintor, fotògraf, restaurador d'àmfores... Com a escriptor, ha emprat molts materials i les obres fetes amb resines són d'estil molt exclusiu. Rècord Guinness de caganers de pessebre, executats en les més diverses matèries, temàtiques i mides. És Llança d'Or de l'any 1995. Ha donat molta obra a l'Ajuntament de Llançà perquè un gruix important quedi al seu poble i pugui mostrar-se en un museu en forma d'antologia. Afeccions: jugar a escacs, col·leccionar postals antigues, treballar a l'hort, parlar d'art amb els amics...

CARME BOSCH I SALOMÓ

Nascuda a Roses el 1914, de família de pescadors, el seu pare va ser el primer a descobrir la gamba de Roses. El 10 de desembre de 1937 es va casar amb Salvador Gutiérrez Machín, capatàs de carreteres. Van tenir tres fills: Dionís (†), Isabel i Maria Rosa. Té quatre néts i cinc besnéts. L'any 1938 arribà a Llançà, visqué primer al carrer Salmerón i més tard a la fàbrica de can Tolsanas, a la Creu. Actualment s'està amb la seva filla Isabel i el gendre, Josep Rafart. Encara fa les feines de la casa. I té temps d'anar cada dia al Casal; és la reina de la brisca.

AMANDO POL I PARONELLA

Nat l'any 1926 a la Vall de Santa Creu; tota la família vivia del conreu de la vinya i l'olivar. El desembre de 1951 es va casar amb Engràcia Fa i Clotas. Té dues filles, l'Emma i la Roser, i quatre néts. El 3 de març de 1952 vingué a Llançà per comprar a Diego Fa el bar de Vista Alegre, al veïnat de Setcases. Durant quaranta-tres anys el va regentar, després la filla continuà el negoci. Actualment viu al carrer de la Bateria, 15. Recorda que tots els diumenges venien de la Vall, en bicicleta o a peu, a ballar a la Societat Recreativa Llançanenca. Eren altres temps.

ISABEL CUSÍ I HERAS

Nascuda a Portbou, el 1917, en una família de pescadors i hortolans. El pare era de Roses, de can Cantina; la mare, de Llançà. Les barques del seu pare foren les primeres que portaren llum. L'any 1951 es casà a Banyuls de la Marenda amb Rafael Gratacós i Puig. El 1952 es van traslladar a Figueres, per conrear unes hortes situades al camí vell de Vilatenim. Tenien parada al mercat de la plaça del Gra. Arribà a Llançà el 1976. És vidua i tenia dos germans: l'Agustí i en Pere. Té quatre nebots. Ara viu al carrer la Selva, 21-23. Cada dia la trobarem al Casal per jugar a cartes amb la colla.

Port de Llança - Moll Jordi Canal, s/n
17490 LLANÇÀ
Tel.: + 34 972 38 07 10
Fax: 34 972 38 07 06
club@cnllanca.com
www.cnllanca.com

BUXEDA
assessors, s.l.

*Fiscal • Laboral • Mercantil
Comptable • Assegurances*

Nicolás Salmerón
(pàrquing bombers)
Tel. i Fax 972 12 09 94
17490 LLANÇÀ

ZURICH ASS.
J. BUXEDA
AG. 170066-5

CARNISSERIA...

C/ Major, 7
Tel. 972 38 01 02
LLANÇÀ

Aleix

RAFARI

XARCUTERIA...

CARNS DE
L'EMPORDA

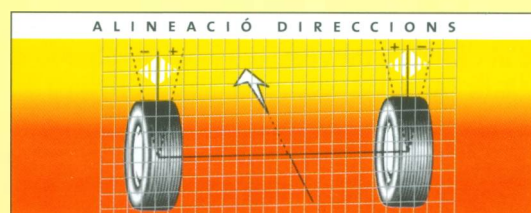

PRODUCTES ARTESANS...

AUTO LLANÇÀ S.L.
ALINEACIÓ, EQUILIBRAT, FRENÒMETRE, PRE-ITV

PNEUMATICS

PNEUS - TIRES

OFERTES MENSUALS

Entrevista a Joel Pumareda Benito

■ Enginyer químic

JUANJO SERRÁN

“**E**spero poder treballar en una feina que m’agradi i em faci aixecar cada matí amb ganes d’anar a treballar. No sé si ha de ser a França, a Catalunya o en un altre lloc”.

Moltes vegades amb algú del teu poble t’hi trobes més fora del poble que dins. Així ens passava amb en Joel. Ens veïem més a Bellaterra que a Llançà. Tots dos vam cursar estudis a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), érem *vilatans* en l’argot, ja que vivíem a la Vila Universitària, i vàrem compartir equip de futbol a la mateixa vila.

Ara es dona una altra situació: no ens veiem enlloc. Això és perquè en Joel va decidir completar els seus estudis d’enginyeria química amb un màster a França. Aprofitant la nova situació, reflexionem sobre aquest i altres temes...

• **Explica’m una mica la teva història acadèmica.**

– Com tot nen o nena de Llançà, vaig començar al Col·legi Pompeu Fabra, fins que a vuitè d’EGB vaig anar a l’Acadèmia de Roses, on vaig fer els estudis de secundària i batxillerat. Després, la selectivitat, i vaig aconseguir plaça per a la UAB, per cursar-hi Enginyeria Química.

Axxiu

• **Què et va fer decidir a estudiar aquesta carrera?**

– Em vaig interessar per la química quan la vam començar a veure a l'institut. Des de llavors m'ha agradat i vaig decidir relacionar-la amb les matemàtiques, de manera que al final vaig escollir enginyeria. Les aplicacions de la química i les moltes sortides que ofereix aquesta carrera sempre em van cridar l'atenció.

• **Com sorgeix l'oportunitat d'anar a França?**

– Després d'uns mesos de recerca per continuar estudiant. A punt d'acabar els estudis universitaris, vaig decidir que volia seguir amb alguna cosa més. Un postgrau relacionat amb el món de l'energia, tant de moda últimament amb el canvi climàtic. Aquest era un tema que em semblava molt interessant i que les empreses tenen molt en compte avui dia. Vaig decidir enviar la meua sol·licitud per rebre una beca a diferents empreses del sector, per estudiar a Madrid o bé a París aquest curs. A mi m'agradava més anar a París, pel fet de poder fer el màster en un altre idioma i així poder enriquir els meus coneixements de francès i anglès. I, a més, poder descobrir una ciutat com París, i no com a turista, no es pot fer sovint!

• **Com va l'experiència?**

– Havia parlat molt amb gent que havia treballat o estudiat a l'estranger i em va ajudar molt a fer-me una idea del que em podia trobar, però fins que un no s'hi troba en primera persona... Després d'uns mesos, ara ja estic gairebé adaptat a la llengua i als horaris. A més, a la universitat on vaig hi ha gent amb costums semblants i això ajuda en els primers compassos. El fet d'estudiar en una llengua diferent a la materna no és fàcil, però a base d'hores tot acaba sortint. I la veritat és que estic molt content de com està anant. Ara em queden poques setmanes per acabar el curs i sé que ha valgut la pena per la quantitat de coses que he après.

• **Per quina empresa treballes? Quina és la teua feina? Com ha anat l'adaptació a aquesta feina? Què t'està aportant?**

– Els mesos de gener i febrer vaig estar fent pràctiques a l'empresa GDF SUEZ (Gaz de France-SUEZ, després de la fusió l'estiu passat), equivalent a Gas Natural o Iberdrola a la península. L'empresa es dedica al mercat del gas natural, energia nuclear i energies renovables. Jo vaig entrar-hi per treballar en dos projectes relacionats amb el món del gas natural i les refineries. Es tracta d'intentar reduir les emissions d'afluents gasosos a l'atmosfera, amb la utilització del gas natural com a combustible. La veritat és que són projectes molt interessants, que m'han apropiat a

una branca de les energies que no coneixia. Espero continuar aprenent en aquest camp, perquè sembla un camí a seguir en el tema de la reducció de la pol·lució. L'adaptació a l'empresa va ser molt fàcil, perquè vaig tenir la sort d'entrar en un departament molt jove i amb ganes de treballar. Al principi, la llengua era un impediment per expressar-me amb claredat, però després d'uns dies la por va passar.

• **I parlant d'energies renovables... aquestes són el present o el futur?**

– Les energies renovables són el futur a mitjà termini. És veritat que han de créixer molt més per poder arribar a substituir moltes de les energies que consumeixen recursos no renovables, però amb els estudis i tecnologies actuals encara no estem preparats per arribar a una utilització única d'aquestes. I sembla pitjor de cara als anys que vénen, perquè la demanda d'energia mundial no para de créixer, sobretot amb l'avenç de la industrialització de països com la Xina i l'Índia. Ells estan apostant per l'energia del carbó i del petroli, que són molt eficients i es coneixen al cent per cent. Les energies renovables no estan del tot desenvolupades quant a rendiment, dubto que puguem viure d'elles. Jo ho desitjaria, però les grans empreses del sector tornen a desenvolupar l'energia nuclear, amb la contra de no tenir solució amb el residu radioactiu. Per elles, la nuclear és el futur, si apareix un reciclatge o tractament d'aquest residu. Avui en dia, l'hidrogen sembla l'única solució capaç de substituir el petroli. Aquesta font d'energia és una de les més estudiades ara pel seu alt poder, amb molt poca massa es pot extreure molta energia. Països com Canadà, els EUA, França i Alemanya estan apostant fort per l'ús de l'hidrogen. De moment només hi ha aplicacions industrials, en diferents projectes en què participa GDF SUEZ (a partir de gas natural reaccionat amb aigua s'arriba a obtenir hidrogen), a causa del gran risc que genera tenir emmagatzemada aquesta energia. Hi ha proves pilot per descobrir aplicacions en l'àmbit particular, com a combustible de vehicles, bateries d'ordinador... Darrera d'això hi ha la seguretat, ja que existeix el risc de possibles explosions. Si algun dia es pogués utilitzar l'hidrogen, podríem dir adéu al petroli. Això s'estima per cap a l'any 2050, quan es creu que serà competitiu en el mercat.

• **Abans d'aquesta experiència per terres franceses, ja vas tenir una primera presa de contacte amb el món de la química en una planta potabilitzadora d'aigua, una empresa farmacèutica i una altra de fabricació de PVC. Com va anar?**

A la Place des Voges (París).

– Tot ha estat molt profitós per poder arribar fins aquí, tant en el camp personal com professional. Pertot m’he trobat amb gent que m’han ensenyat molt i que m’han ajudat a integrar-me en el millor ambient de treball. M’ha servit per encarar nous reptes i feines amb confiança i coneixement. Vaig treballar a la planta potabilitzadora de Llançà, mentre feia les pràctiques d’universitat, i va ser una bona experiència com a primer contacte amb el món laboral relacionat amb la meva formació acadèmica. La resta d’empreses, a l’àrea de Barcelona, m’han fet conèixer camps desconeguts fins al moment.

• **Canviant de tema... quins són els teus objectius a curt termini?**

El primer és acabar el màster. Després, espero que la crisi no m’afecti en la recerca de treball. Ara mateix estic pendent de la resposta d’una empresa per a la qual he treballat aquest hivern.

• **I a llarg termini, quins objectius t’has marcat?**

– Espero poder treballar en una feina que m’agradi i em faci aixecar cada matí amb ganes d’anar a

treballar. No sé si ha de ser a França, a Catalunya o en un altre lloc. Això ja es veurà, però desitjaria poder tornar a Catalunya, per l’estabilitat que sempre he tingut aquí.

• **Tornant a França, ara la paraula de moda, malauradament, és crisi mundial. Com es viu això al país veí?**

– Les notícies de portada dels diaris també estan relacionades amb el tema. La crisi afecta tot Europa. Com a Catalunya i Espanya, les empreses també retallen plantilles i tenen els processos de selecció parats.

• **A l’empresa on treballes, es respira aquest ambient de la crisi?**

– GDF SUEZ va presentar uns números força bons a principis d’aquest any, en referència a l’any passat. Sembla que les fusions i el sector no s’han vist gaire afectats. Però segurament aquest principi de 2009 hagi estat més difícil. Malgrat això, l’empresa transmet tranquil·litat als treballadors, perquè observem que entren nous projectes constantment.

• **I el Pla Bolonya, com es veu des de França?**

– Justament fa uns dies vaig passar davant l'Ajuntament de París i hi vaig veure moltes pancartes penjades a l'entrada, denunciant el pla europeu d'educació. He estat informat del que ha passat a Catalunya i aquí és més o menys igual. Hi ha tancades, manifestacions... Però crec que és una minoria la que s'hi oposa.

• **Quina opinió tens d'aquest tema?**

– Fa un temps que estic una mica desconnectat de la qüestió, pel fet d'haver perdut la relació directa amb la universitat, però ara que ho veig des de fora i des d'un altre país, no em sembla gens malament que es vulgui adoptar una política educativa comuna per a tota la Unió Europea. Amb la meva experiència, i per opinions intercanviades amb gent de molts països, a tots ens agradaria haver rebut uns coneixements semblants, per no tenir problemes a l'hora de desplaçar-nos per Europa quant a feina o estudis. Sí que és veritat que potser s'hauria d'haver consultat i tingut en compte l'opinió dels estudiants, per poder trobar una solució més propera als qui realment s'hi veuen implicats.

• **Moltes universitats han estat tancades i ocupades pels estudiants durant molt de temps, cosa que ha impedit fer classes a professors i alumnes. Penses que és la millor manera de fer front al Pla Bolonya?**

– Puc arribar a entendre la posició dels estudiants que han fet les tancades, però no és la millor manera d'afrontar el problema. No poden impedir que la gent es vulgui formar. Ells creuen que poden tenir el poder amenaçant, però el que haurien de demanar és parlar amb els degans i òrgans superiors de les universitats, per explicar el que ells pensen i escoltar l'opinió dels experts.

– **I del jovent, què en penses?**

– Home, jo sóc jove encara, no? Ha! ha! ha! Quan tinc l'oportunitat d'asseure'm a mirar com són els joves avui en dia, si parlem de gent d'uns quatre o cinc anys menys que jo o més encara, em poso les mans al cap per com ha canviat la llibertat que se'ls dona. I no em refereixo a poder sortir al carrer a jugar amb els amics o amigues, no, sinó a la llibertat que tenen per agafar-se les coses a la seva i a la valenta. Un valor important que s'ha perdut és el respecte. No es respecten entre ells ni respecten els adults. Segurament és culpa dels responsables d'aquests joves, que tinguin aquest caràcter de passotisme i deixadesa. Som una generació que vivim els canvis d'aquests nanos i espero

que siguem conscients que cal canviar les maneres d'educar.

• **A escala general i local, com veus tot el tema de la joventut?**

– És el mateix problema, el general i el local. De vegades ens afecta més veure-ho de prop, perquè els coneixem, però a les grans ciutats també hi corre la mateixa sensació.

• **Què s'hauria de fer per la joventut?**

– Moltes vegades ho he pensat, però també he pensat què podria fer la joventut per la societat. Falta algú que es dediqui a introduir aquesta idea als joves. En aquesta situació, ells són els màxims implicats i han d'ajudar per sortir-ne.

• **Parlem de Llançà... com el veus des de la distància?**

– Fa set anys que sóc fora de Llançà per estudis. He viscut a Barcelona i voltants i, ara, a París. Es veu molt diferent, però alhora és un refugi per quan un es cansa del ritme d'aquestes ciutats. Un racó protector per qui és d'allà i de tant en tant hi ha de tornar.

• **Què hi trobes a faltar?**

– Vivint en poblacions de milions de persones, segurament podria fer una llista ben llarga de coses que li falten, però la veritat és que, per ser el poble que a tots ens agrada, poc li afegiria.

– **Què t'emportes de Llançà quan vas a França? I a l'inrevés?**

– Ha! ha! ha! Em penso que qui viu fora del país s'emporta menjar! És el que més s'enyora! Si em pogués endur una mica d'olor de salat... El mar es troba a faltar. De París porto poques coses. Normalment detalls que la gent em demana i algun gailet, res en concret.

– **Què t'emportaries dels dos llocs i no pots?**

– La meva gent. Tant aquí com a Llançà, Barcelona o altres llocs, m'agradaria anar sempre acompanyat dels meus. Els amics i la família són els que molts cops, tot i ser lluny de casa, et fan sentir d'una manera diferent.

– **Per acabar, dues preguntes: Si t'haguessis de definir amb una paraula?**

– És difícil de contestar... Seria millor demanar-ho als que em coneixen... Seria més objectiu. És que jo sóc molt dolent per a aquest tipus de preguntes!

– **Un desig...**

– Ja l'he demanat... I si te'l digués, no es compliria, no?

■ *Un receptari de cuina i remeis casolans de can Dalfau de Llançà*

ÈRIKA SERNA I COBA
JOAN SERRA I PERALS

ARXIU

Aquesta fotografia i la següent són del fons Dalfau, de l'Arxiu Municipal.

Es receptaris familiars es troben barrejats habitualment amb els papers que les famílies s'han anat passant de generació en generació, i on s'afegien sovint noves anotacions que semblaven importants de recordar i, a la vegada, es creia que eren interessants de transmetre als descendents. Són llibretes, o plec de papers, que es guarden als calaixos de les cuines, per tal de tenir-los a mà per fer consultes ràpides. Normalment, són receptes de l'àvia o la tieta, provades i de tota confiança, fetes d'ingredients de fàcil adquisició o de productes locals.

Superats els àpats d'escudelles i carns d'olla d'èpoques anteriors, progressivament les famílies benestants, al segle XIX, arriben a elaborar menús compostos de primers i segons plats, amb alguns

dolços i postres diferents, o altres productes de rebosteria i licoreria. Sorprenen aquest tipus de receptaris familiars per les moltes hores de dedicació que cal esmerçar en l'elaboració de la majoria de les receptes. Les preparacions, les mesures dels ingredients i les tècniques culinàries apareixen recollides amb molt detall.

Els receptaris solen ser, a la vegada, textos miscel·lanis on també s'anoten remeis populars casolans de tot tipus que, fins ben entrat el segle passat, han estat molt presents a totes les llars, en especial les dels pobles petits, com és el cas de bona part dels municipis de la nostra comarca, on l'accés a la medicina professional era difícil. Aquests guariments comprenien tant el camp de les persones com les receptes de manescalia o

veterinària, ja que les cases acollien, fins no fa tan-tes dècades, alguns animals als baixos dels matei-xos habitatges, així com també hi trobem altres preparats de diferents àmbits de la vida diària. Completen aquests manuscrits anotacions perso-nals, normalment fets importants de la vida fami-liar, al costat d'un seguiment més o menys acurat de la comptabilitat de la casa. Tot plegat fa que aquests documents, tan rics i variats de contingut, escrits d'una manera planera, siguin casos genuïns de cultura popular.

El que avui tenim a les mans pertany al fons Dalfau, conservat a l'Arxiu Municipal de Llançà. Els darrers Dalfau, sobretot la Pilar i la Consol, que a principis del passat segle XX s'instal·laren definitivament a Llançà, són ben presents encara en la memòria de molts veïns. Amb el traspàs de la Consol, s'acabà l'any 1957 la història d'aquesta nissaga.

Tot i que les primeres referències als Dalfau ja els situen a Llançà al segle XVII, els Dalfau del segle XX que coneixiem provenien d'una altra branca col·lateral de la família, establerta primer a Castelló d'Empúries al segle XVIII i amb descendents al segle XIX a Figueres, dedicats al comerç. L'origen⁽¹⁾ d'a-questa branca l'hem d'anar a cercar en Rafel Dalfau i Moner, de professió adroguer, establert al segle XVIII a Castelló d'Empúries i casat amb Benedicta Benes, pubilla de Cadaqués, i fill de Josep Dalfau, cirurgià de la vila de Llançà. D'aquest matrimoni en naixeren onze fills. D'aquests, en Rafel Dalfau i Benes, probablement, donà origen a la línia dels darrers Dalfau coneguts a Llançà.

Els Dalfau dels segles XIX i principis del XX, tot i que mantenien la propietat de Llançà, no residien al municipi. L'any 1849, i només al terme de Llançà, l'Antònia Lluch, senyora Dalfau, era propietària de cent quinze vessanes de terra –olivar, vinya i sem-brat–, repartides entre els paratges de Salats, Esplanes, Colomer, Salanca, Montcal, Cabrafiga, Farella, Ratacunill, Sant Genís i Cap de Ras; i de dues cases, el casal del carrer Pilota i un altre habitatge al carrer de Dins. També, a la matrícula industrial dels darrers anys del segle XIX –del 1867 al 1883– ens apareix l'Antònia de can Dalfau com la propietària d'un dels grans trulls de la població.

Els Dalfau, però, no apareixen als padrons d'habi-tants fins a l'any 1879, i ho fan com a veïns i no com a residents. L'any 1889 tornem a trobar amb la cate-goria de veïns l'Antònia Lluch, vídua de Rafel

Dalfau, i el matrimoni Dalfau-Menacho, amb els seus fills, al desaparegut casal del carrer Pilota. No s'establiren definitivament a Llançà les germanes Consol i Pilar Dalfau, amb la seva mare, Clarisa Menacho, fins a la dècada dels anys 20 del passat segle.

L'Arxiu Municipal de Llançà conserva des de l'any 2004 una llibreta manuscrita, amb trenta-un fulls escrits dels vuitanta que té, de petites mides –14,5 cm d'ample per 19 d'alt–, amb cobertes de cartró reforçades, on la família Dalfau de Llançà havia anat transcrivint nombroses receptes de cuina i remeis de tradició familiar. Suposem que aquest receptari el deurien fer servir durant algunes generacions, ja que s'hi detecten diferents tipus de cal·ligrafies, de manera que de ben segur hi van escriure diverses persones. La seva datació és de finals dels segle XIX. No presenta cap tipus d'índex. La llengua utilitzada és tant el castellà com el català, aquesta última enca-rra no normativitzada.

El receptari de la família Dalfau de Llançà recull la transcripció de vuitanta-sis receptes diverses, on més d'un terç corresponen a postres i rebos-teria dolça –conserves, confitures, gelatines, codonyat, flam, gelats, panellets...–, al costat d'uns pocs primers i segons plats, amb una presència mínima del peix, i setze guariments mèdics –mal d'ulls, estómac, nervis, fetge, peus, febre, herpes...–, a més d'un *diversorum* o calaix de sastre, com el rentat de vànoves, el perfumat de bótes de vi, la neteja del llautó, la fabricació d'aigua de colònia i de garnatxa dolça... Un document que sens dubte ens proporciona molta informació sobre els costums quotidians i els hàbits alimentaris d'un grup social benestant de l'època, el dels hisendats.

Transcrivim el text fidelment de l'original i afegint entre claudàtors, per facilitar-ne la lectura, les lle-tres que poden faltar.

Llista de receptes

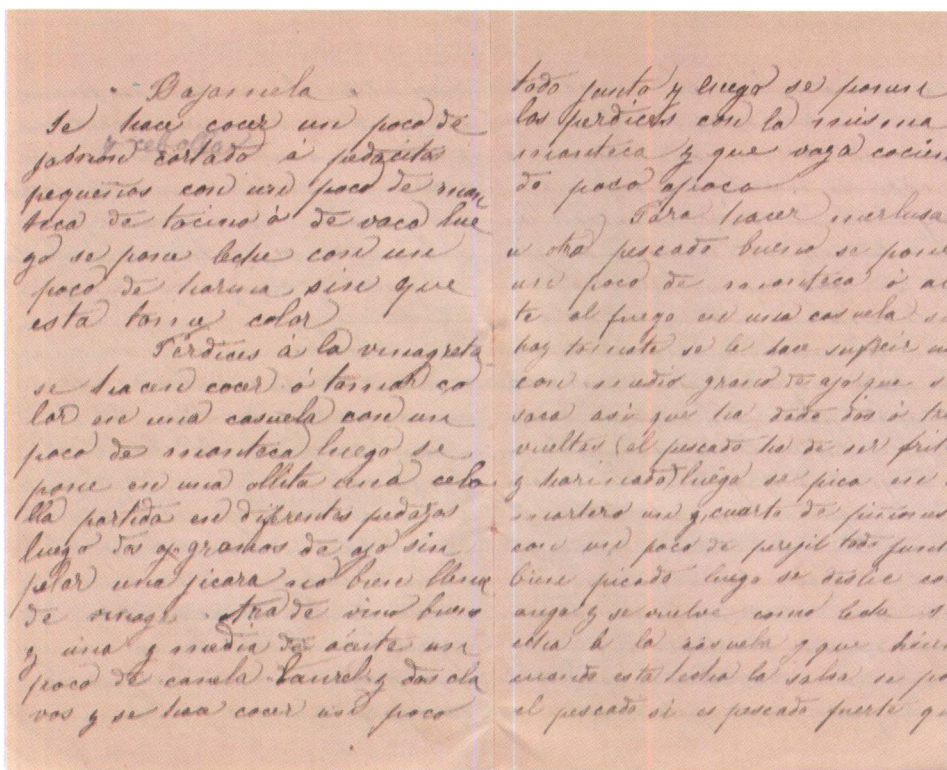
- 1 - Receta de la pasta de membrillo
- 2 - Langosta a la crema
- 3 - Per fer minva o conserva de orchata
- 4 - Per fer pa de pasich
- 5 - Per fé panallets
- 6 - Per fer la confitura de présech
- 7 - Per la de codoñ
- 8 - Per fer budin de sèmula
- 9 - Per fer crema
- 10 - Per fer menjà blanch
- 11 - Per fer carquiñolis

1. SERRA PERALS, Joan: "La recuperació de la història d'una nissaga: els Dalfau", *Farella, Revista de Llançà*, núm. 21 (2005), p. 27-28.

12 - Purée	35 - Croquetas de almendras tostadas
13 - Sopa de yerbas	36 - Croquetas de carne
14 - Flach d'ous	37 - Croquetas de leche
15 - Torrijas con leche	38 - Flan de café
16 - Croquetas	39 - Salsa de tomate
17 - Croquetas de gallina	40 - Gelatina
18 - Romulada ⁽²⁾	41 - Buding de pan
19 - Mayonesa	42 - Confitura de abricoch
20 - Pastillas de crema	43 - Morcillas gallegas
21 - Melocotones rellenos de carne	44 - Para hacer el licor de membrillo
22 - Melocotones de almendra	45 - Caldo bueno para enfermos
23 - Bacalao a la provençale	46 - Para hacer dulce de frambuesas
24 - Barratrets ⁽³⁾	47 - Para dulce de albaricoques, melocotones y fresas
25 - Salsa a la provençale	48 - Gelatina de cudoñ
26 - Croquetas de pezcado	49 - Dulce de menbrillo
27 - Salsa de patata	50 - Reseta per fer buñols de vent
28 - Perdices a la vinagreta	51 - Per fer ous dusos rellenos ab salsa
29 - Relleno de pan	52 - Salsa de tomate cuita
30 - Ametllas agrapiñadas	53 - Salsa de tomata crua
31 - Pa de arròs	54 - Licord de codoñ
32 - Receta de helado grasso	55 - Budin de tapioca
33 - Gelao de naranja	56 - Procedimiento para corregir los vinos agrios
34 - Patatas con leche	

-
2. És una salsa que acompanya plats de carn.
  3. Barretets és un dolç fet amb clara d'ou, sucre i pinyons o ametlles.

JOAN SERRA

57 - Per fer la garnatxa dolsa	76 - Remei per mal de ulls
58 - Remei pel còlich	77 - Ametllas agrapiñadas
59 - Clavos fumantes	78 - Pa de arròs
60 - Oli de macasar ⁽⁴⁾	79 - Aigua de colònia
61 - Para lavar las mantas	80 - Remey per fer venir gana y per nervis
62 - Per fer el pa de fetje de tocino	81 - Per matas las febras
63 - Ingredientes para las mechas de perfumar cubas	82 - Para las afecciones del higado
64 - Castañas marrones	83 - Para lavar la seda
65 - Para limpiar el latón	84 - Per treure el suó del paño
66 - Composición del barnís per trasladar estampas a la curcullas o ab fusta	85 - Per fer una pítima ⁽⁶⁾
67 - Unturar per fer buidar	86 - Remei per fer un cataplasma pels peus
68 - Per aclarir el cor	
69 - Receta para hacer unguento	Remei per mal de ulls
70 - Remedio contra el dolor de estómago	"Se pren un ou del dia. Se posa a courer fins que es dur. Se parteix deixant-[h]i la clova y se trau el rubell. En lo puesto del que s-[h]i posa un cuarto de vidriol ⁽⁷⁾ blanch. Se ajuntan las dos mitats del ou y se posa dintra un drap. Se espren bé dintre de un baset de aigua que, per això se ha de tenir preparado en un plat, y cuan es ben espremut que la aigua sembla llet, se posa ab una ampolla. Per posar-se-n als ulls se té de manar bé".
71 - Per mal de ulls	
72 - Per cucs	
73 - Per fer ratafia	
74 - Remey per reforsar	
75 - Remey per brians ⁽⁵⁾ exteriors	

4. L'oli de Macasar s'obté de les llavors de l'arbre kusum; s'utilitza per a la neteja del cabell, ocasionalment per cuinar i per a la il·luminació.
 5. Brià és una erupció de vesícules a la superfície de la pell, que traspua un humor que en assecar-se forma petites escates. Normalment es fa servir en plural, *brians*. En castellà, és l'*herpes* (DCVB).
 6. Una pítima és un pegat confortatiu (DCVB).
 7. El vidriol o vedriol, en castellà *vitriolo*, és el nom vulgar de diversos sulfats metàl·lics (DCVB).

■ *Llançanencs classificats*

DAVID MARCA

Javia sentit dir que de Llançanencs n'hi ha de dues menes. No vaig parar-hi esment i tampoc vaig aclarir en què consistia la diferència entre uns i altres. Ho he sentit més vegades i la curiositat m'ha portat a indagar-ho. Vet aquí el resultat d'una anàlisi antropològica ben seriosa.

Tot i que *no es porta*, he provat de classificar-los per classes socials. Al nostre país, els banquers, els potentats i els grans terratinents han format sempre un grup homogeni de *classe*. Resta, és clar, l'aristocràcia rànica de la que el dia que falti la duquessa –la que pels porus entre arrugues transpira efluvís de sang blava i parla amb veu de trompeta de bossa de paperets i serpentines de sopar de fi d'any–, sols quedaran un centenar de portadors de títols antics, abraçats al pergami heretat, contemplant les armes i blasons del seu escut, petrificat a la xemeneia de la llar del saló. Hi ha també els que adjudicà el cabdill Franco, que resten oblidats. Ell no hi creia, en la noblesa. D'haver-hi cregut, s'hauria coronat emperador, com Napoleó Bonaparte. Resten a més els que ha distribuït la monarquia, que no tenen futur. En el món actual, les monarquies no tenen ni sentit, ni lloc, ni utilitat. No, l'agrupació per classes socials no seria un encertat

exercici antropològic. A Llançà, la classe social és molt uniforme i, d'altra banda, no se'n veuen, d'aquests exemplars del bestiar hispànic.

Llavors, he de classificar per nivells de riquesa? Deu-nos-en guard! Si l'*Hacienda* no aconsegueix tenir-ho clar, com voleu que un exempresari, execonomista, exsenador i exgairebé tot en tregui l'entrellat? Les propietats rústiques i urbanes són difícils d'avaluar. Les pecuniàries tenen una configuració geogràfica extensiva, que passa per Portbou i la Jonquera i allarga la mà fins a Mònaco, Suïssa, Luxemburg, San Marino i Liechtenstein. Actualment, parlar de riqueses és de mal gust. Es tenen o no es tenen, i prou. "Guerra al capital!", cridaven pels carrers els proletaris del 1936. I afegien en veu baixa: "Fins que sigui nostre...". La classificació en rics i pobres té ara un significat distint de la de fa dos segles. Va per móns: del primer i del segon no se'n parla i sols s'anomena el tercer. És el de les ONG i dels candidats a presidents de govern. És aquell del qual tothom parla sense haver-hi estat. Aquesta tria tampoc els escau, als Llançanencs. Un nivell de vida prou alt, amb pocs desnivells, els fa més envejats que envejosos.

La transformació del poble, ara dedicat majorment als negocis derivats del turisme, dona peu també per a una separació. D'una banda, els que, arrapats a la tradició, viuen del mar o de la terra –pocs–, perpe-

Llançà voltat de flames:
6 d'agost del 2000.

ANNA RIPOU

tuant una ancestral forma de vida que havia estat única no fa pas tants anys. D'aquests, els que calen els palangres vora el primer o el segon rec, esperant una pesquera cada cop més esquerpa? O bé els que s'endinsen en aigües franceses, arrossegant a grans profunditats, entre rocams traïdors, devoradors de xarxes, cercant les esquives gambes i els preuats escamarlans? O els que miren anguniosos la recollida de la xarxa, esperant veure-la sobreeixir d'anxova? O els soferts pagesos que, heroicament, mantenen dempeus vinyes i oliveres, en una terra agra, ingrata i pedregosa, que dóna els fruits amb recança? O els que en els horts vora el poble conreen, amb més fe que producció, fruita i verdura?

D'altra banda, l'exèrcit de comerciants, hotelers, restauradors, botiguers, gent d'ofici, constructors, venedors i tota la gamma dels que el turisme i les segones residències els han donat oportunitat de viure al marge de pesca i agricultura. De tots plegats, també es podria fer una classificació en tradicionals i progressistes. No té massa sentit fer-la, però: el resultat és ben sabut. L'agricultura agonitza; la pesca, tot i amb dificultats, es manté. I la resta, ostentosament majoritària, després d'anys d'esplendor passarà una llarga malaltia, de la qual es guarirà en un parell o tres d'anys. Sols quedaran alguns coixos, això sí.

Què resta, doncs, com a tema per establir dos grups? La política? Les creences? La cultura?... Quant al primer criteri, la política, en un poble petit –a l'hivern– tothom els té fets, els grups. La dreta i l'esquerra moderades es manifesten sense reserves. Els extrems, que tant es fan sentir a les ciutats, a Llançà sortosament no hi han arribat fins avui. La política és sentiment i opinió i, com que no és una forma de vida en un poble –hi ha alguna excepció–, regna la pau i només les eleccions desperten passions adormides. Pel que fa a les creences, als pobles gairebé tothom *fa el paper*. Es creu i es practica o no es creu, però no es diu obertament, i ni que no es vagi a missa, es fan els bateigs, les comunions, les bodes i els enterraments. Aquesta seria la classificació més difícil de fer. Avaluat la fe de cadascú i fer-ne grups és un problema que ni el rector de la parròquia s'atreveria a resoldre. Deixem-ho córrer!... Llavors, sols resta la cultura. Ara, emigrants a part, no hi ha analfabets. De manera generalitzada, la població ha anat a escola, ha llegit, estudiat, viatjat, conversat, alternat, divertit i comunicat, i el nivell és força alt. Els mitjans, encapçalats per la televisió, a part de fomentar indirectament la delinqüència, han contribuït a la difusió de la cultura. En pobles com Llançà sols es pot fer un grup: el de gent raonablement culta. La *Farella* n'és un exemple prou clar.

Si tots els intents d'agrupar els llançanencs en dos blocs no són racionals, m'he de donar per vençut? La solució l'he de tenir ran del nas! Unes paraules que sento m'il·luminen: "He d'anar a la Vila a veure la

filla", li diu una a la botiguera del Port. "A mi, sempre m'ha agradat més viure al Port. És una altra cosa", remata convençuda. La de la botiga, *de tot una mica*, li dóna la raó: és una clienta! Ara ho veig clar: Llançà és un poble bicèfal!

No està definit si és la Vila que creix cap al Port o el Port cap a la Vila, però és el cas que el desenvolupament de la construcció ha unit pràcticament les dues antigues unitats. El fet que el vell camí, després carretera, ara carrer, pel seu compte tracti d'unir-los, no preocupa ningú, no ho aconseguirà. Una ratlla imaginària traçarà el límit per sempre més. L'esperit dels llançanencs de la Vila, pel que fa al Port, queda emmarcat en l'aquarel·la de la recordada i poètica visió d'aquella vintena de cases dels pescadors, a recer del Castellar –llavors un illot–, les barques de vela varades a la sorra, les xarxes eixugant-se al sol i la figura entranyable de les dones assegudes en cadira de balca de potes serrades, teixint els estrips de les xarxes. Aquell petit cafè de parets fumades, on els pescadors, els dies de tramuntana forta, passaven les hores explicant proeses, esperant la veu que cridés: "La tramuntana manca! A embarcar!". Actualment, els dies que hi ha sardanes al Port, la Vila hi desfila endiumenjada i es passeja fent-se notar. Per la Mare de Déu del Carme, els vilencs comparteixen la processó marítima i, de tant en tant, a l'estiu pugen al Castellar per veure la silueta llunyana dels caps de Creus i de Cervera, la immensitat de la Mediterrània.

Els portencs rememoren la seva Vila ancorada en el segle passat. El petit nucli de cases voltant la parròquia, del campanar de la qual sortien a cops de batall els sons que assenyalaven el migdia, l'oració, les misses, rosaris, bateigs i altres esdeveniments. Els olivars i les vinyes manyagues s'acostaven fins al poble, ensenyant vanitosos els seus fruits.

El vell cafè, amb concurrència masclista –"les dones a casa!"–, àgora d'històries repetides i butlletí de xerrameques. L'arbre, més que centenari, aixopluc d'estiu, donador d'ombra fresca i generosa –i de caca de pardals– per als vells. Els nens jugant a la baldufa. La Festa Major compartida, curulla de saraus i sardanes. La Vila és també el seu poble!

He trobat a la fi sentit als dos grups dels llançanencs: els de la Vila i els del Port. Són un cas únic de matemàtiques. Sumant un i un, en lloc de fer dos, tornen a ser un i un. Aprofundint, s'entén prou bé. Cada un té el sentit de propietat de la seva part i fa que s'enorgulleixi de l'altra. El comerç important, la medicina, l'autoritat, l'ensenyament i la difusió de la cultura, en general, són patrimoni de la Vila. El mar, la platja, el Castellar, el moll, les peixatades, les barques i l'ambient cosmopolita, són patrimoni del Port. Però el sentiment de fraternitat hauria d'imposar-se sempre a tots els altres. Exemples: l'estiu del 2000, quan el foc empès per la tramuntana s'acostava a les cases de la Vila, els del Port, colze a colze amb els vilencs, es disposaren a

Tempesta al cap de Creus.

lluitar pel seu poble: Llançà. Quan en dia de tempesta corre la veu: "La Marinera i la Trencams encara no han entrat!", no dubto que la Vila comparteix l'angoixa dels mariners. La ratlla de separació només en el record, no pas en els sentiments.

L'antropologia és una ciència apassionant. El comportament de l'ésser humà, vist en comunitat, és una allau de sorpreses. Amb la fraternitat en desús, reconforten les excepcions. Deu ser la tramuntana, que manté els caps freds i l'enteniment clar!

HOSTAL CAN NARRA

Especialitat en peix

Carrer Castellar, 37
Tel. 972 38 01 78
EL PORT DE LLANÇÀ

Finques J. Company **Ceigrup**
Immobiliàries

- AGENTS DE LA PROPIETAT IMMOBILIÀRIA
- ADMINISTRADORS DE FINQUES
- VENDES I LLOGUERS

Castellar, 48-50 – Tel. 972 38 01 97
Fax 972 38 08 81
17490 Llançà (Girona)

llanca@finquescompany.com
www.finquescompany.com

■ La Guerra Civil i l'església de Llançà (2a part)

ARNALD PLUJÀ I CANALS

La segona part del qüestionari del bisbat, contestat per Mn. Eduard Trigàs, parla del patrimoni religiós i del culte als anys previs i al voltant de la Guerra Civil. Curiosament, no detalla la destrucció del retaule barroc, una barbàrie duta a terme pels mateixos vilatans, un nombrós grup de persones amb noms i cognoms conservats a la memòria popular, fins i tot mainada i nois que poc després s'enrolaren voluntaris a l'exèrcit franquista. Alguns dels supervivents expliquen com el monumental relleu fou enderrocat amb cordes i llançat daltabaix de la plaça, després carregat en camions i cremat a la ribera. Un vandalisme difícil d'entendre, ja que els més perjudicats foren els mateixos llançanencs, privats per sempre més d'una sumptuosa mostra d'art. La imat-

ge de sant Vicenç resistí l'impacte de la caiguda des del seu elevat emplaçament i, una vegada abatut, calgué esmicolar-la a cops de malls dels usats pels picapedrers. Al final, quatre protagonistes foren jutjats pels *guanyadors*: dos *rojos* acusats i condemnats a presó per un consell de guerra, i dos *nacionals* castigats amb una simple multa.

Al primer capítol esmentàvem la relació de persones afusellades, entre elles Josep Feliu Egidio. El seu germà, Carles Feliu (Llançà, 1890 – Figueres, 1970), fou un dels dos capellans adscrits a la parròquia de Cadaqués abans de la Guerra Civil, que salvà la vida mercès a la intervenció i salconduit lliurat per l'alcalde, Pere Canals Cabrises, la mateixa autoritat que ordenà aixecar un tempanell que preservés la també magnífica obra arquitectònica de Cadaqués.

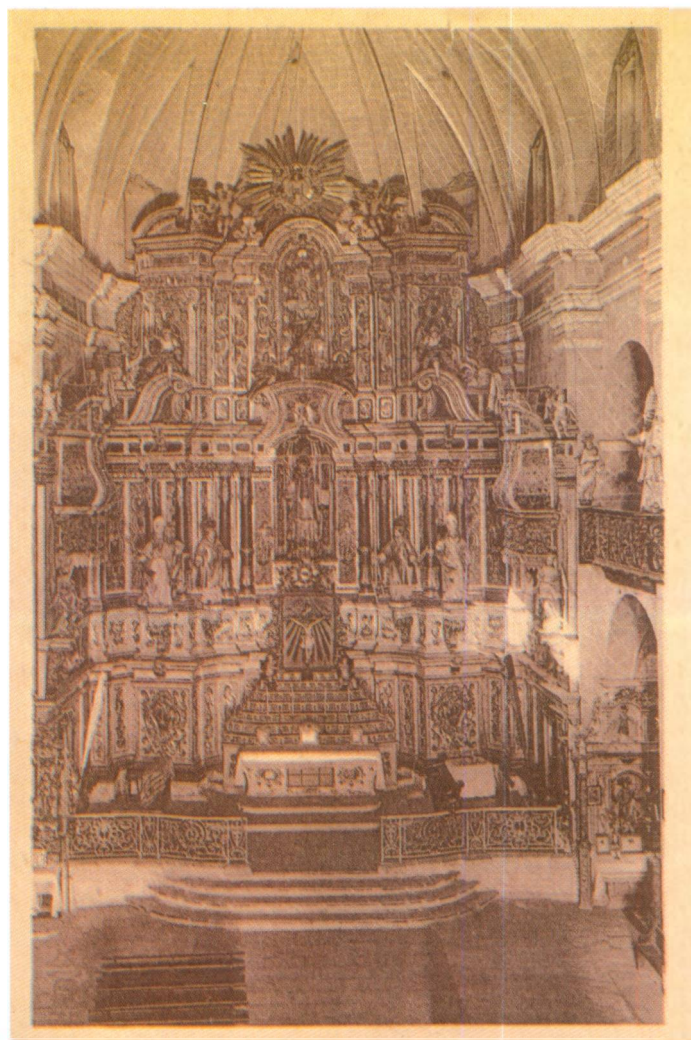
Dues viles quasi veïnes i marineres, dues comunitats assenyades i treballadores, dues actuacions tan diferents. Contrasta la massiva participació dels llançanencs a l'afer demolidor amb la resistència cadaquesenca contra el comitè d'Orriols, tot defensant el seu retaule. En definitiva, dos desenllaços contraposats i un tema per reflexionar.

Sobta esbrinar que durant els trenta-un mesos de guerra sense capellà, i per tant sense poder celebrar cap sagrament religiós, s'arribessin a contraure vint-i-quatre matrimonis civils, quaranta-vuit joves llançanencs i llançanenques que, malgrat la situació bèl·lica del país, proclamaren la prioritat del seu amor davant l'Ajuntament, l'únic estament on podien recórrer per legalitzar de forma administrativa la seva unió.

Continuació del qüestionari del bisbat:

"III. COSAS SAGRADAS

1. Si la Iglesia parroquial y demás de la demarcación fueron saqueadas, destruidas o notablemente mutiladas en su fábrica.

L'altar major, amb l'antic retaule barroc.

La iglesia parroquial y Ntra. Señora del Puerto fueron saqueadas y algo mutiladas en su fábrica.

2. Si fueron incautadas y destinadas a otros usos. ¿Cuáles fueron éstos?

Fueron confiscadas y destinadas al Cuartel de Infantería de Marina, y almacén de Intendencia roja.

3. ¿Cuántas y cuáles, no habiendo sido destruidas, fueron cerradas al culto?

Fueron las dos dichas cerradas al culto.

4. Cálculo global aproximado de los daños sufridos en sus fábricas por los templos parroquiales y demás demarcación.

Unas doscientas mil pesetas.

5. Santuarios y ermitas existentes en esta Parroquia. Dígase si fueron destruidos y mutilados y consígnase el cálculo aproximado de los daños sufridos.

La ermita de Nuestra Señora del Puerto fue algo mutilada. Los daños sufridos se acercan a las diez mil pesetas.

6. Si fueron destruidos o sufrieron graves desperfectos el coro, el órgano, retablos, etc. de las diversas iglesias de la demarcación.

Completamente destruidos el coro, órgano, armoniums, retablo, sillería, bancos, etc. lo mismo de la iglesia parroquial y la ermita de Nuestra Señora del Puerto.

7. Tablas pictóricas, telas, tapices, códices, imágenes de talla deterioradas o destruidas. Si había alguna notable consígnese el autor, época, estilo. También fueron destruidas tablas pictóricas, telas, tapices, imágenes de talla, época del siglo XVII, estilo barroco y autores desconocidos.

8. Si entre las imágenes de Jesucristo, de la Santísima Virgen o de los Santos, había alguna que fuese objeto de especial devoción.

Era objeto de especial devoción la imagen de Nuestra Señora del Perpetuo Socorro y Nuestra Señora del Puerto.

9. Vasos sagrados, campanas, cruces, ornamentos y otros objetos de culto destruidos o desaparecidos. Consígnese su clase, número, valor histórico y artístico.

Cálices: dos de plata. Copines: dos de plata. Cruces: dos de plata y dos de metal blanco. Cruz procesional: una de plata y otra de bronce. Incensarios: uno de

Decoració del presbiteri amb motiu d'un novenari d'ànimes.

plata y dos de metal blanco. Bordones: dos de plata. Sagrarios: uno de madera dorada. Candeleros: dos grandes de plata y treinta de bronce. Tinajeras: una de plata y siete de bronce. Los vasos de los Santos Óleos de plata. Estandartes o banderas muy ricas: dieciséis. Misales: cuatro. Manteles: tres pares en cada altar, eran catorce. Dos cestos de plata de la Divina Pastora. Campanillas: tres de plata y ocho de bronce. Magnífica custodia de plata dorada. Veracruz de plata. Dos relicarios de plata de San Vicente mártir. Coronas de plata y diez de plata. Todo lo de bautizar de plata. Seis velos humerales. Una plata grande de plata y cinco de bronce. Lámparas: una de plata y catorce de bronce. Ornamentos: roquetes doce, amitos veinte, cíngulos cuatro, albas doce, casullas veintitrés, capas pluviales once, ternos, uno morado, dos verdes, tres blancos, dos rojos y dos negros. Sacras de madera dorada, dos pares por altar. Su valor histórico y artístico no se puede precisar.

10. Valor aproximado de las pérdidas sufridas, en cuanto a cosas y mobiliario litúrgico, por las parroquiales, filiales y demás iglesias y capillas. Cien mil pesetas.

11. Si durante la revolución se incautaron del cementerio.

No.

12. ¿Fueron profanadas las sepulturas de algún personaje famoso?

No consta.

13. Como se ha realizado la inhumación de cadáveres (durante el tiempo marxista) de los Católicos y de los enemigos de la Iglesia.

Sin distinción y juntos en el cementerio municipal.

IV. OTROS BIENES DE LA IGLESIA

1. Si la casa parroquial y otros edificios de pertenencia de la parroquia fueron total o parcialmente destruidos; importe global de los daños causados.

Fue parcialmente destruida la casa parroquial. El importe de los daños causados es de cinco mil pesetas.

2. Si fueron incautados los edificios no destruidos y a qué usos se destinaron.

Fue incautada la casa parroquial y destinada a local de la UGT.

3. Suerte que haya cabido al archivo parroquial. Puntualicese los libros de partidas sacramentales destruidos o desaparecidos, si desapareció también otro documento notable por su valor histórico.

Se han encontrado todos los libros del archivo parroquial, exceptuando el último libro número dieciséis de Bautismo que comprende el año mil novecientos treinta y nueve, diez y ocho de marzo. No se puede precisar si ha desaparecido documento notable.

4. Si se custodiaban en la parroquia valores del Estado, nacionales o extranjeros, industriales, etc. pertenecientes a los fondos de fábrica, fundaciones o mandas pías ¿fueron robados, destruidos o incautados, y en qué cantidad?

No se custodiaban en esta parroquia valores, lo que sí se encontraban en la Caja Diocesana de Gerona.

5. ¿Fueron robados los fondos de Asociaciones, Pías Uniones, Cofradías y en qué cuantía?

Fueron robados o más bien desaparecidos algunos fondos de "Obras Calino Novenario" que importaban quinientas noventa y tres pesetas según documentos del vilmente asesinado Señor cura párroco Don Ramón Vilar Fajula. Con respecto a los demás fondos no se puede precisar.

V. CULTO

1. Si el culto católico fue parcial o totalmente suprimido en esta parroquia durante el dominio rojo y por qué causa: prohibición, temor justificado, falta de sacerdotes, etc.

El culto católico fue totalmente suprimido por un gran temor y por carencia de sacerdotes.

2. Promedio de tiempo que estuvo suspendido todo culto religioso, público y también privado.

Dos años y siete meses.

3. Si hubo en la localidad conato de implantación de otro culto o superstición. Indiferentes a todo.

En aquesta pàgina i la següent, una dalmàtica i dues casulles de les existents a l'antiga sagristia.

4. *¿Se dieron imitaciones sacrilegas del culto católico? ¿Se utilizaron para ello ornamentos y utensilios sagrados?*

Se desconoce.

5. *¿Se profanaron las Sagradas Formas o las imágenes? Forma de la profanación y en qué imágenes se cebó particularmente la impiedad. Otros sacrilegios si los hubo.*

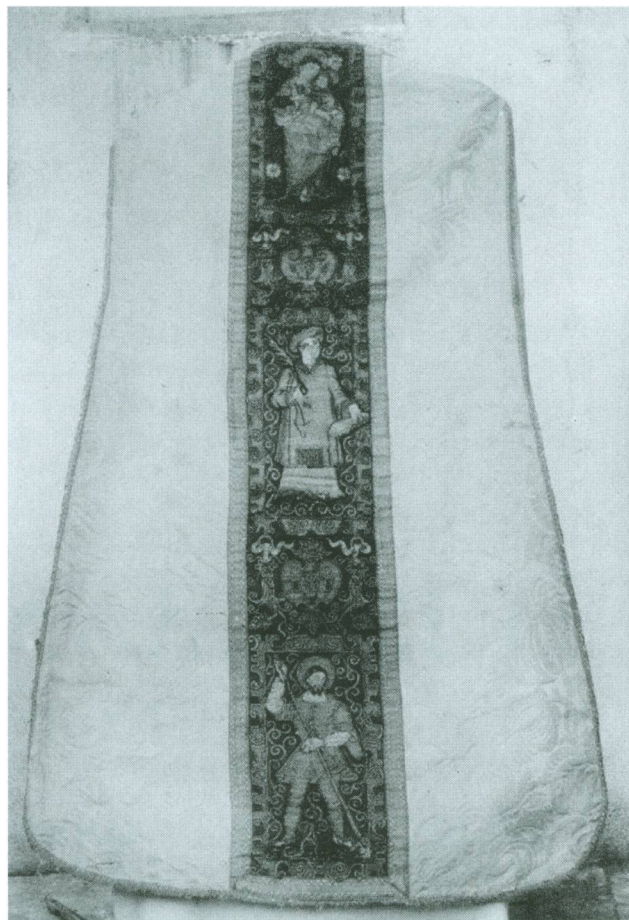
No se profanaron las Sagradas Formas. Las imágenes las quemaron y la única imagen de piedra, San Vicente, la destruyeron a martillazos.

6. *Durante el dominio de los marxistas, ¿se celebró clandestinamente el culto católico en algún sitio? ¿Se administraron Sacramentos? Consígnese la forma en que se tenía el culto, sus actos principales, la forma de administración de los sacramentos, especialmente de la Penitencia y Eucaristía. Forma habitual de la celebración de los matrimonios y abusos que en este punto se han cometido.*

No se celebró clandestinamente el culto católico durante el dominio rojo; tampoco se administraron sacramentos por la razón de no existir sacerdote alguno. Los matrimonios se celebraron civilmente. No se sabe que hayan sucedido abusos. Casi todos se han legalizado con el consiguiente matrimonio canónico."

ANNEX

Entre el 24 de juny de 1936 i el 28 de novembre de 1938, a Llançà se celebraren vint-i-sis matrimonis civils. **Any 1936:** Josep Pinsach i Joaquina Vilà. Esteve Sánchez i Irene Mallol. Joaquim Roig i Josefa Arroyo. Emili Pau i Isabel Negre. Joan Baró i Àngela Negre. Alejandro Bochaca i Rosa Isern. Ramon Barnés i Daniela Heras. Rosari Comorera i Antònia Bosch. Joan Iler i Dolors Pacareu. **Any 1937:** Jaume Palau i Elvira Hernández. Josep Comorera i Francesca Salvat. Pere Barneda i Rosa Serradell. Joaquim Figa i Eugènia Imbert. Joan Pacreu i Adriana Solà. Lorenzo Gutiérrez i Francisca Gómez. Mariano Castillo i Isabel Meroño. **Any 1938:** Jaume Elías i Natalia González. Ildefonso González i Asunción Sánchez. Francisco Latorre i Angeles Escuder. José María Enrique López i Felicitat Granollers. Miquel Fulcarà i Florentina Solares. Manuel Charnico i Joaquina Buxeda. José Conesa i Elena Ramos. Jerónimo Rodríguez i Dolors Trias. Pere Vilà i Clara Vilà. Eduardo Sánchez i Júlia Palet.

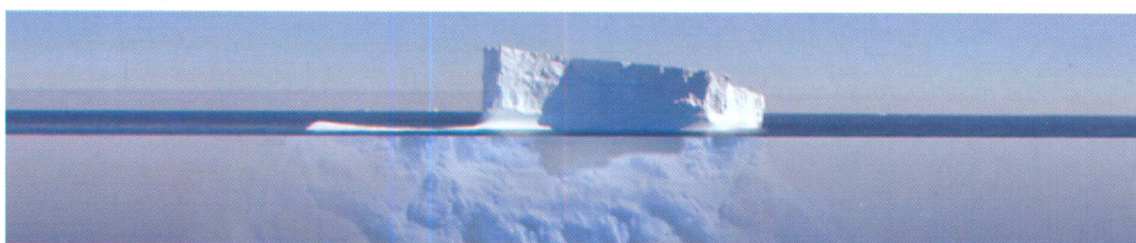
ARXIU

ARXIU

RISK MANAGEMENT

GERÈNCIA DE RISCOS

ATAC, firma pionera en Consultoria de Riscos i Corredor d'Assegurances.

ATAC li ofereix a la seva empresa solucions globals davant els riscos amb programes d'ERM i presta serveis que contribueixen a l'èxit dels nostres clients.

■ Invasions biològiques: plantas autòctones vs plantas al·lòctones

ESTER TRULLOLS*

A escala mundial, s'ha trobat que les invasions biològiques són una de les causes principals de la pèrdua de biodiversitat dels hàbitats naturals. Podem dir que la globalització afecta aquests espais naturals quan introduïm espècies de flora i fauna foranes en zones on s'acaben adaptant, és a dir, en zones on són capaces de reproduir-se naturalment. La instauració d'aquestes espècies es produeix, principalment, per la similitud de condicions climàtiques i del tipus de sòl, i per la manca dels predadors naturals del seu lloc d'origen.

Com ja sabeu, el Parc Natural de Cap de Creus es va declarar l'any 1998⁽¹⁾, amb l'objectiu de preservar i conservar, entre altres singularitats geològiques i de paisatge, la diversitat i la riquesa del patrimoni vegetal, donada la presència de nombroses espècies rares, com la falguera marina (*Asplenium marinum*), algunes d'endèmiques, com les ensopegueres (*Limonium sp.*) i l'armèria

(*Armeria ruscinoensis*), i algunes de protegides a l'àmbit del parc, com el coixinet de monja (*Astragalus massiliensis*) i la lleteresa arbòria (*Euphorbia dendroides*), així com la conservació i protecció dels seus hàbitats que, d'acord amb les espècies anteriorment citades, creixen en les zones de la costa en penya-segats. En el terreny normatiu⁽²⁾, aquest tipus d'hàbitat està definit com d'interès comunitari (amb importància a escala europea), amb la denominació de "Penya-segats de les costes mediterrànies colonitzats per vegetació, amb ensopegueres endèmiques".

Una problemàtica creixent al Parc Natural de Cap de Creus és l'expansió de plantes al·lòctones (foranes), amb caràcter invasor en hàbitats d'alt valor ecològic i/o biològic. De flora al·lòctona, dins del parc, podem parlar d'unes 100 espècies. Moltes no presenten interaccions amb la flora i fauna autòctones, i moltes d'elles ja es consideren naturalitzades, o sigui que poden reproduir-se de manera regular, però n'hi ha una quinzena que es consideren inva-

Armèria
(*Armeria ruscinoensis*),
espècie endèmica i
estrictament protegida
al PNCCR.

Bàlsam (Carpobrotus sp.) colonitzant l'hàbitat del coixinet de monja (Astragalus massiliensis), espècie estrictament protegida al PNCCR.

sores, perquè estan afectant els hàbitats i les espècies anteriorment citats, entre d'altres.

S'ha estudiat que una de les fonts principals d'introducció, en el cas del nostre parc natural, ha estat a través de l'enjardinament d'urbanitzacions litorals, on s'han utilitzat espècies de flora al·lòctona, moltes d'elles de caràcter invasor (bàlsam o unglà de gat, figuera de moro, atzavara, ailant...). Aquestes plantes al·lòctones presenten característiques molt interessants per ser implantades als jardins, tant públics com privats, perquè són de colors vistosos, necessiten poc manteniment, per l'alta supervivència a situacions climàtiques adverses i, en el cas del bàlsam, també pel gran rendiment obtingut a tapissar terreny nu en poc temps. La introducció, per tant, no sempre ha estat directa en aquests espais naturals, sinó que aquestes espècies s'han introduït dispersant les llavors a través del vent o a través de la fauna, que s'ha menjat els seus fruits i ha escampat les llavors arreu. Quan la planta s'ha instal·lat en aquests espais, s'ha expandit gràcies a la seva gran capacitat de colonitzar espais (bàlsam) o d'arrelar en caure parts de la planta al sòl (figuera de moro).

Durant els últims anys, s'han realitzat estudis per tal d'esbrinar quina és la planta que afecta més el nostre territori. Sense cap mena de dubte, s'ha demostrat que el bàlsam és, a dia d'avui, l'espècie més colonitzadora i destructiva dels hàbitats i espècies protegits del parc. Arran d'això, fa anys que el nostre parc promou actuacions d'eradicació de flora exòtica invasora, arreu del territori protegit. Després de diferents assaigs d'eliminació del bàlsam a la Reserva Natural Integral de Cap de Creus (amb desenes d'hectàrees ocupades) i a l'illa de Portlligat (un 55% ocupat), on aquesta espècie està afectant

l'hàbitat format per les espècies rares, endèmiques o protegides que hem de conservar i preservar, s'ha comprovat que la manera més efectiva per eliminar-lo és arrencant la planta, vigilant de treure tota la part subterrània, girar-la cap per avall, per tal que no torni a arrelar cap de les seves parts (tija o arrel), i anar-la amuntegant en una pila per assecar-la i, una vegada seca, triturar-la. Aquesta tasca es realitza de forma manual i, com podeu observar, suposa un esforç econòmic altíssim, que augmenta exponencialment com més superfície de l'hàbitat a protegir està colonitzada per aquest tipus de flora exòtica.

Una experiència molt recent, que s'ha dut a terme dins del recinte del far de s'Arenella (El Port de la Selva), d'eliminació del bàlsam i d'altres espècies al·lòctones presents, com la gazània, l'àloe i la figuera de moro, i que l'estiu passat ja s'havia iniciat amb un camp de treball de voluntaris internacionals, i més tard amb voluntariat català, l'hem realitzat dins una activitat organitzada pel parc aquest passat mes de març. La participació va ser considerable, amb molta assistència d'estudiants de l'IES de Llançà, convençuts de la importància de la conservació dels hàbitats i espècies protegides que tenen prop de casa. En aquesta ocasió, a part d'ensopagues i armèries, dins el recinte del far hi hem trobat una comunitat de líquens amb espècies molt rares a la península Ibèrica, que curiosament creixen en sòls nus i trepitjats i on, sobretot el bàlsam, amb la seva capacitat de tapissar el sòl, estava afectant la seva supervivència. Des del parc agraïm a tots aquests voluntaris la bona feina feta. Cal dir que, durant el desenvolupament de l'activitat, va succeir un fet anecdòtic: una parella de veïns de la zona va venir a reprendre l'actuació, comentant que una de les causes d'haver-se comprat una casa allà era la magnífica catifa de flors formada pel bàlsam florit! Properament, a l'illa de Portlligat es farà l'eradicació de bàlsam i altres espècies presents de flora exòtica (eucaliptus, atzavares, figueres de moro, àloes, ailants...), com a prova pilot d'eradicació total de bàlsam en una illa, i posteriorment s'estudiarà si aquestes espècies tornen a colonitzar els

hàbitats presents a l'illa, quina és la seva estratègia i quines mesures de prevenció caldrà prendre en altres zones on es vulgui realitzar una feina semblant. Aquesta actuació està finançada per la Diputació de Girona, propietària de l'illa, i el cost d'execució és elevat, donada la gran invasió de bàlsam a gairebé tota la superfície de l'esmentat paratge, exceptuant les zones antigament urbanitzades i enjardinades amb altres espècies invasores, zones d'embarcadors i diferents claps on encara no ha colonitzat.

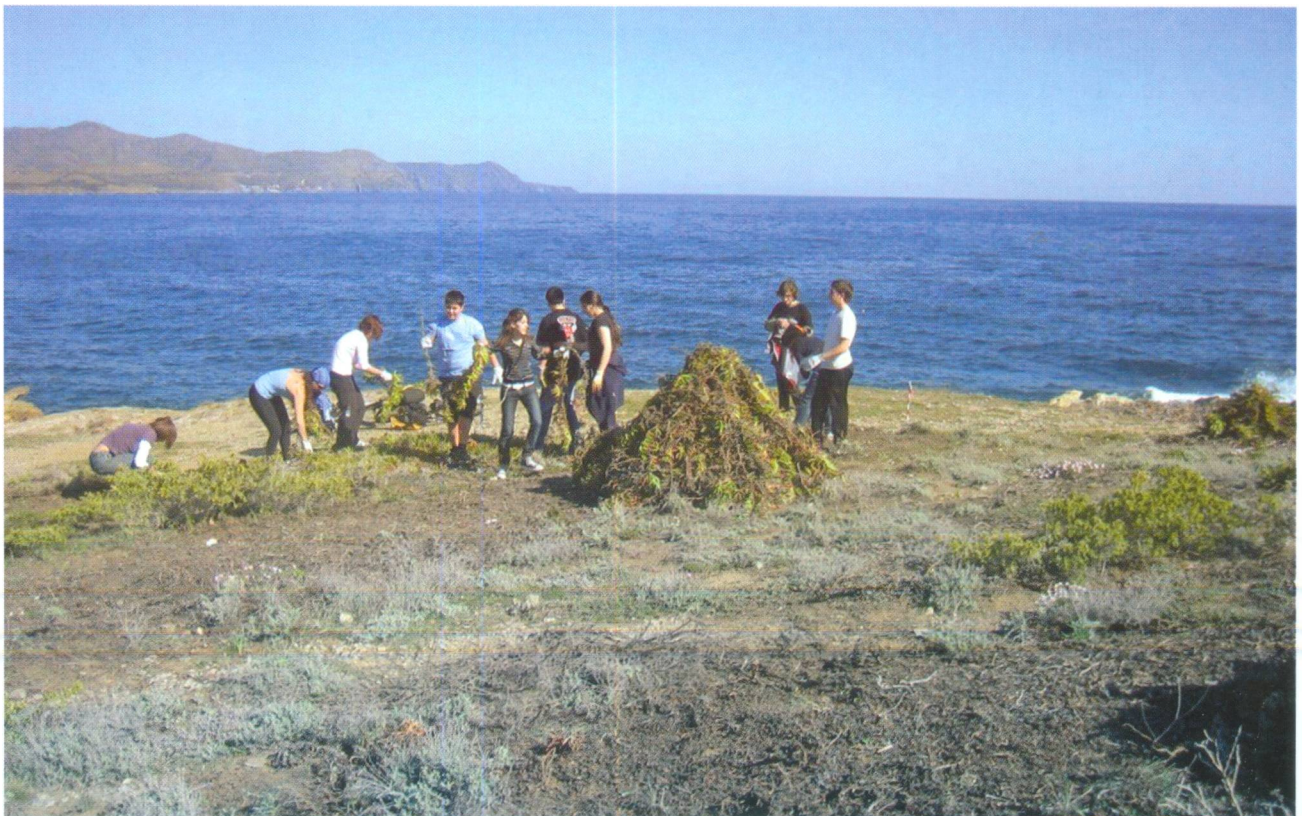
Una altra espècie molt estesa i coneguda en aquest territori és la figuera de moro. Aquesta planta s'ha utilitzat molt en jardineria i també en agricultura, principalment com a tanca natural. L'abandó dels cultius ha afavorit la seva expansió cap a aquests camps abandonats. El seu difícil maneig (segons la subespècie, les punxes són més grans o petites, però igual de doloroses), complica la retirada i encara no s'ha trobat la manera d'eliminar-la amb facilitat. Juntament amb la figuera de moro, hi trobem l'atzavara o figuerassa, que viu en jardins i marges de carreteres i penya-segats. Aquesta, però, s'està suprimint de molts jardins pel risc de clavar-se les punxes de les fulles, sobretot als ulls. Per eliminar aquesta planta s'ha d'extreure completament l'arrel, ja que si

en queda alguna resta a terra, torna a créixer i es multiplica.

Finalment, l'any 2008 es va redactar un programa de gestió d'aquesta flora invasora, on es defineixen les actuacions prioritàries per tal d'anar eliminant-la en els llocs on causa més danys als hàbitats i espècies protegits. Per acabar, volem explicar-vos que la finalitat d'aquest article era argumentar des del nostre punt de vista, o sigui el de la protecció, el perquè de les actuacions d'eliminació d'aquesta flora ja tan comuna per a tots i intentar conscienciar de la quantitat de diners i temps que comporta l'eliminació d'aquestes espècies al·lòctones que, per imprudència o desconeixement, s'han introduït i estan destruint els hàbitats naturals propis de la costa mediterrània. I, sobretot, de la península del cap de Creus. Gràcies.

* Tècnica del Parc Natural de Cap de Creus.

1. Llei 4/1998, de 12 de març, de protecció de Cap de Creus.
2. Acord GOV/112/2006, de 5 de setembre, pel qual es designen zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA) i s'aprova la proposta de llocs d'importància comunitària (LIC).

Activitat d'eliminació de flora exòtica al far de s'Arenella (El Port de la Selva), març 2009.

■ *El castell de Quermançó, entre dues guerres*

JOSEP CLAVAGUERA I CANET

S'ha parlat molt d'aquest castell que domina bona part de l'Empordà, situat sobre un turó, en els contraforts de l'Albera, al paratge de Montperdut. Allà hi resten les ruïnes d'aquest prototipus dels anomenats castells roquers, sobre un puig o penya-segat, que tenien com a raó principal de la seva existència la defensa o control d'uns dominis o d'un pas natural de camins o muntanyes.

Els castells roquers no s'havien aixecat per ser habitats per un senyor feudal, o com a residència d'una família, amb les limitacions pròpies d'aquelles èpoques, sinó que tenien un únic destí: la defensa i el control d'uns territoris. El seu difícil accés els feia quasi inexpugnables. Amb tot, alguns d'aquests castells –en els segles XVI, XVII i XVIII– foren restaurats a fons, per convertir-los en habitacles i mansions senyorial, de tal manera que s'anomenaren palaus. No fou el cas de Quermançó, que, tot i fer-hi reformes encomana-

des pels comtes d'Empúries, possiblement no fou mai habitat. Per això, quan es parla de l'arquitectura d'aquest castell, mai se n'esmenten les estances, sinó que més aviat se'n valoren les defenses: les torres, les parets gruixudes amb espitlleres, el difícil accés que el feia quasi inasequible.

No cal dir que la seva situació era immillorable, com una vertadera talaia sobre la badia de Roses i bona part de l'Empordà. Per això es comprèn que en la Guerra del Francès les tropes de Napoleó veiessin ben aviat el lloc estratègic de Quermançó, sobretot per als objectius principals de l'exèrcit invasor: apoderar-se de Roses i la seva ciutadella i del castell de Figueres, pensant que amb aquests dos objectius tenien el domini de l'Empordà.

Abans he dit que segurament mai fou habitat per cap família feudal però, amb tot, sabem, per diferents fonts històriques, que en el segle XI el comte d'Empúries hi féu obres importants i que decidí traslladar-hi l'arxiu diplomàtic del comtat d'Empúries. No sabem si hi va restar gaire temps,

Fotografia moderna del castell.

Foto de la col·lecció Rubaudonadeu (1888).

però podem pensar que amb les guerres del segle XII es degué traslladar a un lloc més segur, potser al mateix palau de Castelló.

Les primeres accions bèl·liques més importants en què el castell tingué un protagonisme excepcional, amb les conseqüències d'una quasi destrucció total, foren en el segle XII. Eren les lluites persistents del comte d'Empúries, Ponç Hug I, contra la casa comtal de Barcelona, amb el comte Ramon Berenguer dirigint les operacions. La segona acció bèl·lica, en època moderna, fou la Guerra del Francès, per les raons ja explicades. Per això m'ha semblat interessant resseguir aquests dos moments del castell i així, després de consultar diversos historiadors, faré un resum d'ambdues efemèrides.

Batalles del comte d'Empúries contra la casa comtal de Barcelona

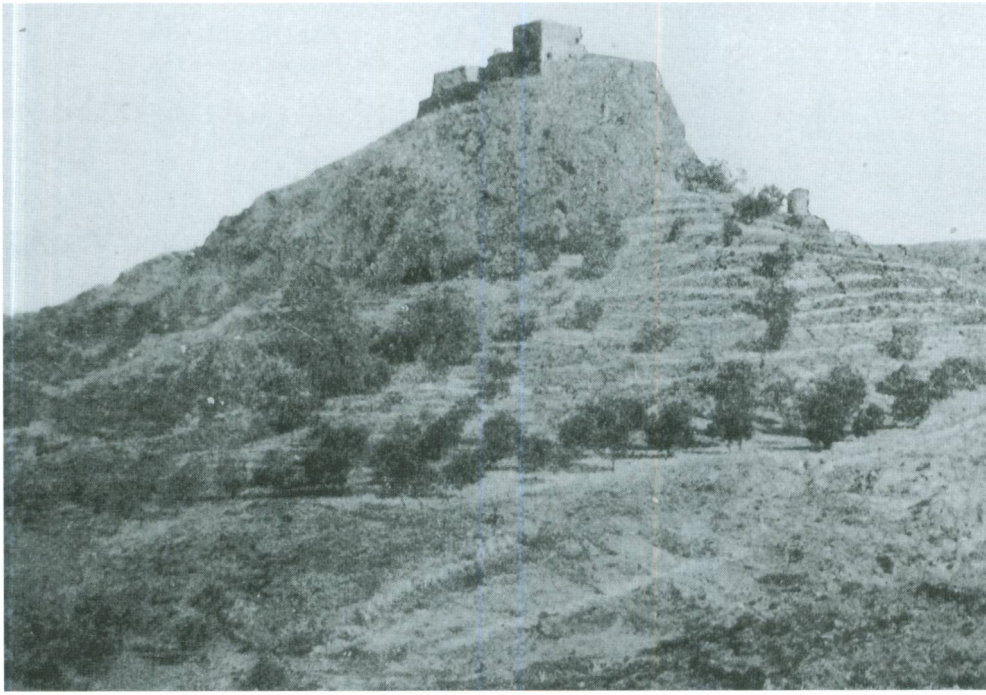
L'any 1128, el comtat d'Empúries era regit pel bel·licós Ponç Hug I, senyor també del castell de Quermançó. Aquest comte s'havia apoderat dels béns del bisbe de Girona. Aquest demanà ajuda a la casa comtal de Barcelona i el comte Ramon Berenguer es posà a la seva disposició i declarà la guerra a l'empordanès. És en aquest moment quan Quermançó tingué un protagonisme especial. El comte d'Empúries s'hi refugià i el castell fou escenari de la seva derrota. La construcció semblava inexpugnable i, amb les dues torres de defensa en el lloc més assequible, era el lloc més segur dels seus dominis. La derrota comportà greus conseqüències al comte i a tot el comtat. Poç Hug I fou conduït pres a Barcelona i allà li van fer prometre tot un seguit de

condicions: 1) Restituir tots els drets a la Seu de Girona. 2) Pagar una forta indemnització de guerra. 3) Ajudar el comte de Barcelona en totes les lluites futures. 4) Enderrocar les fortificacions que s'havien construït amb motiu de la guerra. 5) Sofrir l'embarcament de la seva espasa, que havia de guardar un cavaller fins que hagués satisfet tots els càrrecs de la guerra. 6) En sortir de la presó, havia de lliurar al comte de Barcelona tres cavalls, tres vasos d'argent i 500 lliures en cavalls o mules. Al cap de deu anys, el 1138, Ponç Hug ja havia saldat tots els deutes imposats i obtingué la plena llibertat. Així doncs, tornà a enfrontar-se amb el comte de Barcelona i els seus aliats. També fou derrotat a Girona i, en la signatura de la concòrdia, l'obligaren de nou a enderrocar totes les fortificacions, especialment el castell de Quermançó, i retornar a la Seu de Girona i a altres nobles tots els drets i les terres que els havia pres.

Així veiem que en aquesta època, de ple domini feudal, Quermançó es distingí en les guerres entre Empúries i Barcelona. També més endavant, amb la invasió francesa del 1288, aquest castell caigué en poder dels invasors i, quan l'abandonaren, el van destruir gairebé del tot.

La Guerra Gran (1793-1795) i la Guerra del Francès (1808-1814)

Modernament, a finals del segle XVIII i principis del XIX, el castell recobrà el protagonisme. En aquestes dues guerres contra el país veí, Quermançó era encara una posició estratègica important. Per això, els francesos hi feren obres, ampliaren les defenses i la torre de l'homenatge. Abans d'aquesta invasió,

El castell de Quermançó, com diu el poeta, "la terra i l'aire lliga".

sabem com estava el castell per un testimoni directe que el visità en el seu viatge per l'Empordà. Era l'any 1790 quan l'enginyer Francisco de Zamora va escriure: "*A la derecha, yendo a Llançà, se ve el fuerte castillo de Carmanzó, bien escarpado, pero arruinado como el de Rocabertí, que está sobre otra eminencia, a la mano izquierda viniendo del Portús a la Junquera. Ambos habían pertenecido a los condes de Perelada*".

Ambdues guerres tingueren com a objectius, com ja hem dit, Roses i la ciutadella i el castell de Sant Ferran de Figueres. Per aquests punts concrets, Quermançó era una talaia des d'on es podien observar els moviments de les tropes enemigues i els vaixells que entraven al golf de Roses. La guerra de guerrilles portada a terme en les zones rurals i boscoses inquietava les tropes de Napoleó, causava moltes baixes i interceptava les carretes amb queviures de l'exèrcit. Es té notícia d'un comboi de 20 carretes que fou interceptat en el pont de Capmany i uns quants soldats que el protegien foren morts, juntament amb els conductors i altres presoners.

Així s'entén la política dels francesos de fortificar llocs estratègics: Quermançó, Mont-roig, la Jonquera, Rocabertí i altres, així com els llocs fronterers de Banyuls de la Marenda i Cotlliure. Als grups assaltants, els invasors els anomenaven bandolers o bandits. La gent del país es queixà a les forces ocupants que els correus no arribaven al seu destí; també uns pastors de Banyuls es lamentaven que unes partides incontrolades s'havien endut els seus ramats. Durant els anys d'ocupació de les tropes napoleòniques a l'Empordà, Quermançó feia el servei que se li havia

encomanat. Les reformes fetes li donaven nova solidesa. Amb tot, com a nota negativa, podem dir que aquestes reformes esborraren tots els vestigis medievals que encara conservava.

L'esfondrament de l'imperi napoleònic provocà el retorn a França dels exèrcits ocupants d'Aragó i Catalunya. Els primers mesos de 1814 tingué lloc aquest replegament de forces, que s'efectuà pels colls del Portús i de Banyuls. Es té notícia que les tropes comandades pel general Lamarque passaren pel coll de Banyuls, després d'haver fet volar el dipòsit de municions del castell de Quermançó. Era el 6 de març de 1814.

Ara resta el castell com a símbol d'uns temps passats, temps belicosos, en els anys llunyans de l'edat mitjana i, més a prop, amb la invasió de les tropes franceses del nostre territori. Esperem que arribin temps millors per a Quermançó i que pugui fer de nou algun servei al nostre Alt Empordà.

Bibliografia

- RODEJA, Eduard, *Llibre de Figueres*. Barcelona, 1962.
- SOBREQUÉS, Santiago, *Els barons de Catalunya*. Ed. Teide. Barcelona, 1957.
- CLAVAGUERA, Josep, *Llançà, notes històriques*. Ed. Salvat. Barcelona, 1986.
- BADIA-HOMS, Joan, *L'arquitectura medieval de l'Empordà*. Gràf. Curbet. Girona, 1981. II B, pàg. 423.
- DALMAU, Rafael, *Els castells catalans*. Vol. II. Barcelona, 1969.

Llançà al cor

■ El tren

JOSEP SERRANO I DEVANT

Avui mateix, si algú decideix agafar el tren amb la intenció d'anar a banyar-se a una platja de la Costa Brava, pot triar entre Llançà o Portbou. Res més.

Amb aquest encapçalament vull cridar l'atenció sobre un fet al qual potser no es dona tota la importància que té i que pot tenir. I és que a Llançà hi ha tren i també hi ha mar, dues realitats que és molt difícil de trobar plegades. I amb un ventall de possibilitats, tal com ara explicaré. Anem cap a un temps en què els cotxes actuals seran inútils a les ciutats per cars, contaminants i poc efectius. I perquè hi haurà una nova generació de cotxes urbans, elèctrics o no, que no serviran fora de les ciutats. En aquest context, i havent posat al dia el material ferroviari, s'imposarà la sortida massiva de les ciutats via tren. De luxe o no, però tren. I vull creure que d'aquí a deu anys, com a molt, tindrem Lleida o Tolosa a menys temps i a menys cost que el que val ara venir des de Girona o Perpinyà. Qualsevol pot imaginar la quantitat i, si som curosos, la qualitat de gent que podrà visitar-nos estiu i hivern.

Que ningú pensi que estem en un racó de món. Estem, com sempre hem estat, entre Figueres i Perpinyà, amb tot el que hi ha cap al nord i tot el que hi ha cap al sud. Ja sé que existeix un projecte en execució que porta un tren via la Jonquera, però de la mateixa manera que ara les carrete-

res van plenes tant si hi ha dos carrils com si n'hi ha quatre, també llavors aniran plens tots els trajectes, els que hi hagi possibles. Perquè recordem que el territori de costa està tan trinxat per les urbanitzacions i altres coses que seria impensable fer-hi passar un tren en condicions. Per altra part, allà on sí que hi ha un trajecte en tren és el que anirà paral·lel a l'eix transversal i aquest sí que acostarà la Catalunya interior a les platges. A les platges de Llançà i Portbou, com he dit abans.

El cicle de l'automòbil com a transport massiu ha acabat. I dona pas al tren, que serà el transport col·lectiu predominant en el segle que tot just comencem. Si ho pensem bé, per economia, per efectivitat i per costos, gairebé és inevitable. Els trajectes llargs, amb uns bons trens i amb bones comunicacions, avui ja no valdria la pena fer-los en cotxe privat.

Per això em permeto des d'aquí de reivindicar la posada al dia dels elements necessaris perquè aquesta transició cap al transport del futur duri el temps més curt possible. I que ens assentem com més aviat millor i amb totes les conseqüències en el segle XXI.

L'estació de Llançà, en els seus primers temps.

■ *Toros a l'Empordà i a la resta de Catalunya*

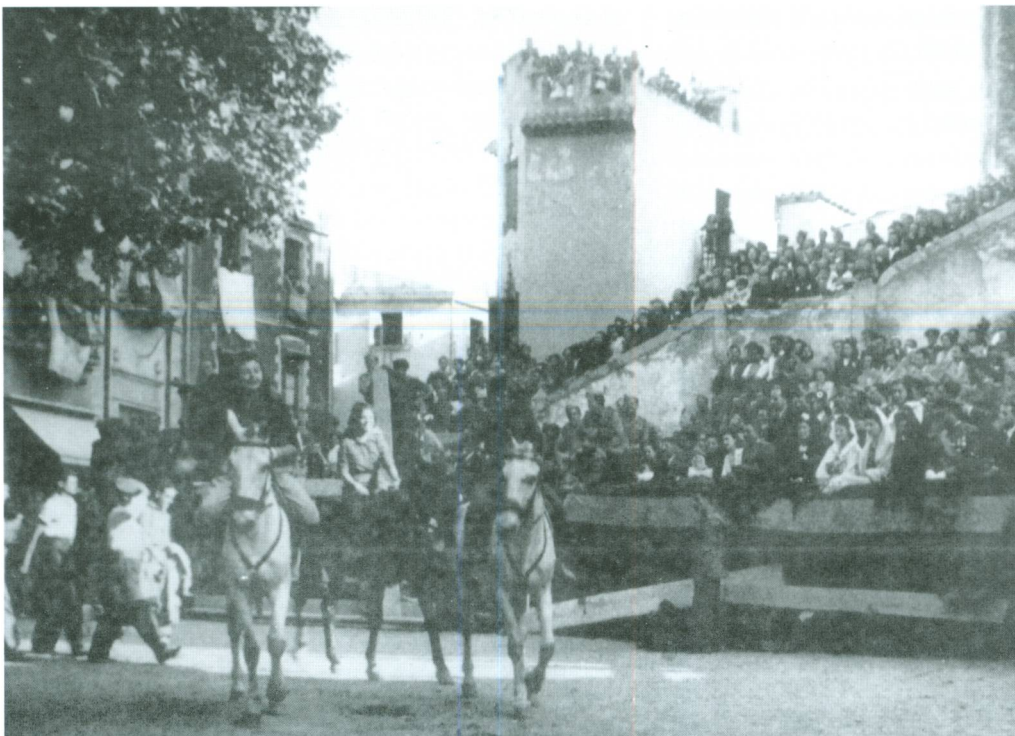
RAFAEL BORRÀS

P arlar o escriure sobre toros a l'Empordà –o a la resta de Catalunya– no està ben vist. Tenim molt mala memòria, ja que no recordem l'afició als espectacles amb braus, bous o toros que hi hagué durant molts anys, tant a la nostra comarca com a tot el país.

El toro està molt lligat a les festes populars i tradicionals de les terres de la Mediterrània. S'ha afirmat, reiteradament, que les festes amb curses de braus, tal com les coneixem en l'actualitat, arribaren abans al sud de França, a Catalunya i al País Basc, que al sud d'Espanya. La primera corrida de toros que se celebrà a Barcelona, i de la qual es té notícia, fou organitzada al 1387 per Joan I, i es va fer a la plaça del Rei. Precisament, Barcelona va ser durant molts anys la ciutat més important del món pel que fa a les corrides de toros i l'única que tingué tres places de braus funcionant alhora: el

Torín de la Barceloneta, la Monumental i les Arenes. I cada diumenge de la temporada taurina s'omplien totes tres.

També hi ha hagut molts toreros catalans. Per citar-ne alguns, el famós Pere Aixelà Torner, *Peroy* (Torredembarra, 1824); Eugeni Ventoldrà Niubó, *Costillares Catalán* (Sant Martí de Provençals, 1894); Carmelo Tusquellas (Barcelona, 1893); Eugeni Bernet Martí, *Fabrilito* (Gratallops, 1874); Josep i Jaume Puigsech, *Carrito* (Girona, 1885 i 1895); Joaquim Vila Puignau, *El Ampurdanés* (Girona, 1897), un dels més representatius; Josep Boixader Español, *Niño de la Brocha* (Vic, 1908); el millor torero català del segon terç del segle XX i el que millor representà l'apassionament d'aquells temps, Mario Cabré Esteve (Barcelona, 1915); Joaquim Bernadó (Santa Coloma de Gramenet, 1936), o l'empordanès Enric Patón Balcera (Figueres, 1943), matador i empresari, entre molts altres.

Als anys 40, els militars muntaren espectacles taurins a la plaça Major, per San Fernando.

Picadors com Josep Bayard, *Badila* (Tortosa, 1858); Josep Duran, *Gordillo*, o Teodor Amaré Duran. Banderillers, com Manel Brull, *Salao*; Josep Ruiz, *Catalán*; Ramon Bosch, *Ramonet*, i Joaquim Vila Puig (Girona, 1906), emparentat amb l'escriptor Josep Pla.

Pel que fa al nombre de places de braus, i només per citar les de la demarcació de Girona (entre places permanents, mòbils o de posar i treure), en trobem quasi a tot arreu. Podríem començar l'enumeració per una de les més antigues, tant d'aquí com de la resta de l'Estat, la d'Olot. Pascual Madoz l'esmenta per primera vegada el 1849, però, pel seu estil constructiu, se li atorga més antiguitat. Figueres, segur, el 1886. Girona té la primera plaça estable el 1897. Camprodon estrena una petita plaça el 1890. Sant Feliu de Guíxols inaugura una plaça el 25 de juliol de 1956. Lloret de Mar en fa una per al turisme el 1962. Però hi ha molts més llocs on agrada la festa i se'n posen de desmuntables. És el cas de Ripoll (entre el 1868 i el 1952) i Puigcerdà (del 1933 al 1952). De portàtils o provisionals, es tenen notícies que n'hi hagué a la Jonquera, Llançà, Portbou, Sant Climent Sescebes, Palamós, Torroella de Montgrí, Castellfollit de la Roca, Cassà de la Selva, Llagostera, Anglès, Blanes, Maçanet de la Selva, Santa Coloma de Farners, Cornellà de Terri, Campdevànol, Ribes de Freser i Sant Joan de les Abadesses. Amb aquestes dades no es pot negar que les festes amb braus, toros o bous eren una autèntica tradició entre la gent de les comarques de Girona.

Els toros a Figueres i la seva plaça

En aquesta ciutat, concretament el 1844, segons l'historiador local Eduard Rodeja, i a causa de la popularitat dels correbous i les corrides organitzades en llocs poc adients, s'havia demanat permís per construir una plaça de braus al carrer de Sant Pau, que no arribà a terme. Coneixem, pel mateix estudiós, que l'any 1854 hi ha funcions de jònecs en una plaça improvisada i que, a causa d'aquesta afició que mou masses, l'Ajuntament encarrega un projecte d'una plaça mercat per a la venda de tota classe de bestiar, amb un toril al centre i una capacitat per a 6.500 persones, obra que

Plaza de Toros **FIGUERAS**
 Empresa: GELART
 DOMINGO 11 SEPTIEMBRE 1966
 Tarde a las 5

Sensacional
CORRIDA de NOVILLOS
 sin picadores

6 Seleccionados NOVILLOS, 6
 de Don Manuel Garcia Ratera, de Ciudad Rodrigo (Salamanca), con divisa roja y verde. Señal; escudo en la derecha y musca en la izquierda, que serán lidiados, banderillados y muertos a estoque, por los Valientes Novilleros,
ANTONIO POVEDA
EMILIO MARQUEZ
ANTONIO MALDONADO

Toros a Figueres, a la dècada dels 60. Vegeu el cartell.

no es pogué dur a terme per manca de pressupost.

Una mica més tard, el 1886, i gràcies a la intervenció i l'endeutament d'un particular, el senyor Pau Gelart i Galter, apotecari de la farmàcia de l'hospital, es construeix la primera plaça de braus estable a Figueres, primer amb una capacitat de 500 espectadors, que després s'amplia fins a 8.000. Es localitza on l'hem coneguda sempre, a l'actual carrer del Far. Es tractava d'una plaça de planta octogonal amb un estil de reminiscències mossàrabs, executada amb

rajol i pedra. Tenia quinze llotges en un pis superior i estava dotada de grans espais de corrals i serveis d'infermeria, quiròfan i taquilles.

S'inaugurà el 3 de maig de 1894, diada de la Santa Creu. Des de llavors, les corrides de toros que s'hi organitzaren foren un dels espectacles més destacats i multitudinaris de les fires de Santa Creu o de les festes de Sant Pere. Aquests esdeveniments aixecaren l'afició a l'Empordà, ajudada pel gran nombre de visitants vinguts del Rosselló. Fins al seu tancament definitiu (1989), hi passaren destacades figures del toreig de tots els temps: Espartero, Quinito i Valencia, així com Guerrita, Chicuelo, Cagancho, Algabeño, Dominguín, Belmonte II, els germans Bienvenida, els esmentats Joaquim Bernadó i Mario Cabré, Fermín Murillo, Julio Aparicio, Sánchez Bejarano, Marismeño, Paco Camino, Jaime Ostos, El Cordobés, El Niño de la Capea, José Luis Galloso, Antonio José Galán *Espartaco*, Curro Durán, Ortega Cano, El Soro... I un llarg etcètera de bones espases de nivell configuraren uns cartells de primera línia, que van fer possible que les corrides de toros esdevinguessin durant molts anys l'acte més destacat de les fires.

Amb l'allau del turisme, la plaça i els seus empresaris van viure els moments més fructífers, fins al punt que la temporada taurina altempordanesa s'amplià considerablement, amb la incorporació, alhora, del relloneig, amb figures com Rafael Peralta, Manuel Vidrié o Fermín Bohórquez. Tan important era, sobretot per als negocis de la ciutat, que tot i que la festa de braus a la capital empordanesa agnitzava, la Peña Taurina i l'Ajuntament, presidit per Marià Lorca, no renunciaren a l'esperança de tornar-hi a celebrar corrides. Fins i tot intentaren, ingènuament, comprometre-hi la Generalitat, però els informes tècnics sobre l'estat del recinte, els requeriments i les prohibicions massives arreu del país confirmaren el tancament definitiu.

L'Ajuntament de Figueres, l'any 1989, comprà la plaça per un import de 120 milions de pessetes, en dotze terminis anuals. Així, cap al 2001, passà a propietat municipal. En aquest llarg temps d'abandó i oblit ha servit per fer-hi algun concert i, en els últims temps, com a

dipòsit municipal. Malauradament, quedaren en el record aquelles tardes de fires que anàvem a veure, amb el meu pare i l'avi Falet, la xarlotada i la posterior novellada, en ocasions sense picadors, tot menjant cacauets, al reptell de sol, ja que era més barat que l'ombra, amb una plaça plena a vessar.

Inevitable epíleg

Les corrides i els jocs populars i festius amb bous tenen una arrel llunyana comuna, que ha evolucionat de diferent manera segons els indrets, però no es pot negar que a l'Empordà, com a tot Catalunya, el sentiment de ser quelcom propi, normal i tradicional, existí durant molts anys. Els pobles són lliures de canviar de costums, encara que això suposi la pèrdua de les tradicions. Però no és ètic que aquests canvis vinguin obligats des del poder, tot falsejant la història i ocultant la realitat, sense respectar els drets d'unes, suposades, minories.

Ara, els qui ens agraden les corrides de toros i som de la comarca hem de marxar, per exemple, a França. La localitat més propera és Ceret, on segueixen fent tots els estius la seva particular festa, en una plaça construïda el 1922. Aquest país veí té tanta tradició que hi podem trobar places emblemàtiques com la de Béziers (1897) o Arles, excepcional amfiteatre romà on començaren a fer-se corrides el 1830. Sense oblidar Nimes, amb l'imponent coliseu romà del qual es té notícia de corrides esporàdiques des del 1811. Valga'm Déu!

Qui s'inventà el nom de *fiesta nacional*, com si es tractés del dia de les forces armades?... A Catalunya –també a l'Empordà, doncs– la corrida és tan autòctona com el correbou (a Cardona, el *corre de bou* està documentat des del segle XV). En molts llocs implantaren una estructura mixta correbou-corrida. Així es pot dir, sense por d'errar, que la corrida no ha estat mai imposada als catalans, ni en èpoques de dictadura o de dominació. Per al qui li bulli la sang –vés a saber per què–, recordem un fet que personalment em deixa glaçat i que en l'actualitat seria impensable. Fou a la Maestranza de Sevilla, durant la Feria de Abril de 1934, l'única vegada que un president de la Generalitat de Catalunya ha ocupat la llotja reial d'una plaça de toros. Lluís Companys,

juntament amb el president del Govern central, Martínez Barrio, presidiren l'acte.

No puc silenciar un dels factors que, per mi, ha fet més mal al toreig i que gairebé ha aconseguit suprimir-lo. Potser és el punt més crucial i va lligat a la política i a la cultura pròpia del país. És indubtable que Catalunya ha estat un referent de la tauromàquia nacional i mundial durant molts anys, però en un moment polític en què Catalunya necessitava afermar una identitat que la diferenciés de la resta de la península, es va optar per amagar una tradició compartida amb la resta de l'Estat.

Documentació i bibliografia consultada:

"En el cincuenta aniversario de la inauguración de la plaza de toros de nuestra ciudad". *Ampurdán*. 1944.

"Els toros a Figueres", Josep M. Ortega. *Hora Nova*. Papers empordanesos. 1986.

"100 anys de toros, 100". *Hora Nova*. 1994.

"Figueres, 85 años con plaza de toros". *L'Empordà*. 1979.

"75 años de existencia de la plaza de toros de Figueres". Vicenç Burgas i Gascons. *Canigó*. 1969.

Bous, toros i braus. Una tauromàquia catalana. Antoni González. Edicions El Mèdol. Amb la direcció de Josep Bargalló i Valls. 1996.

Arxiu

Arxiu

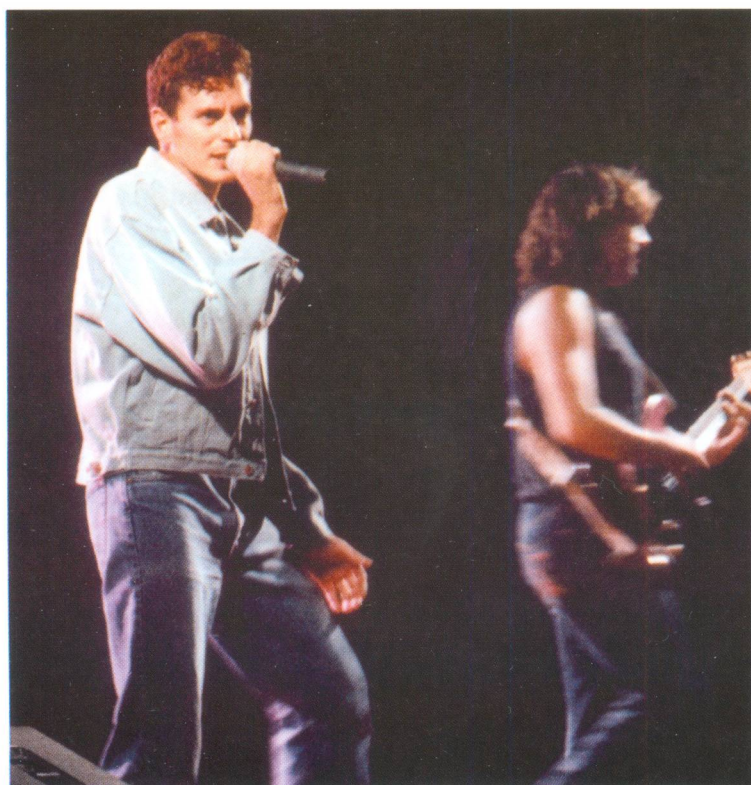
Arxiu

Tres apunts de toros del mestre Terruella: La sortida del brau, pèl-canut (cárdeno). Una verònica. Un adornament amb la capa.

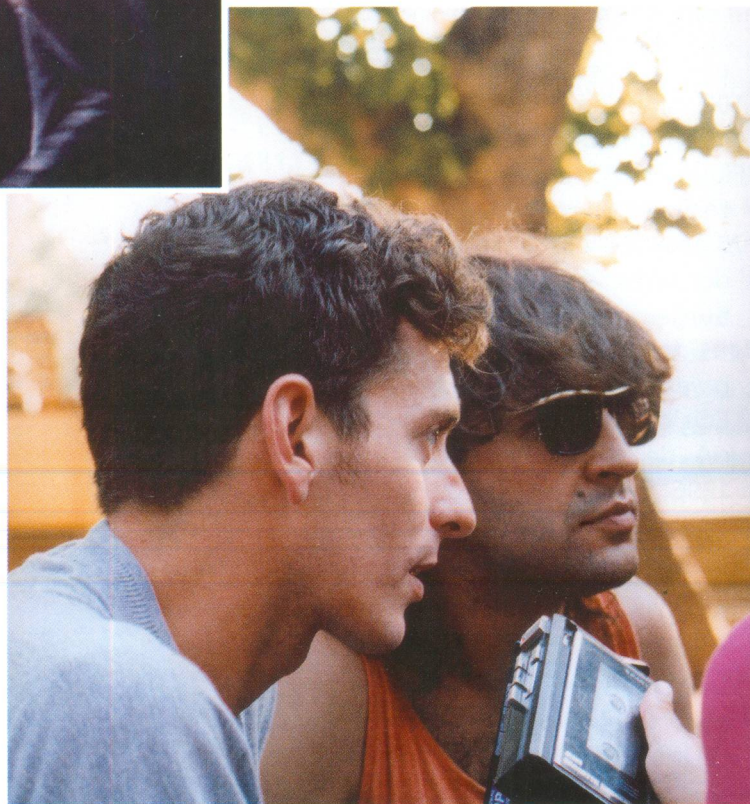
■ *Carles Sabater, temps de silenci*

E

I dia 13 d'aquest passat febrer va fer deu anys. A Vilafranca del Penedès, recordeu? Allà va morir en Carles, allà morí Sau... Aquestes fotos, del juliol de 1991, són del concert a Llançà, al camp de la Creu. Així el recordem.

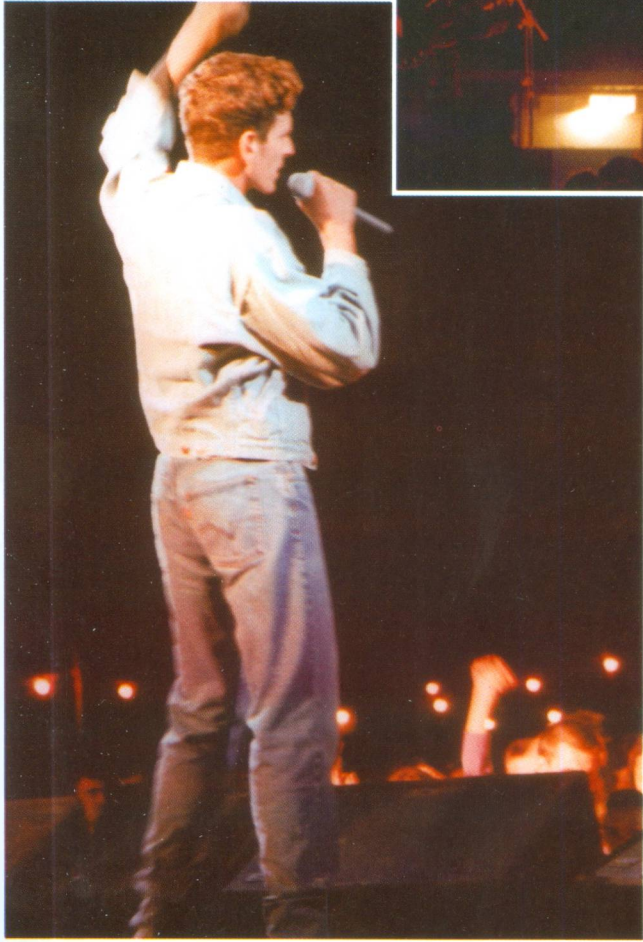
VICENÇ PUMAREDA

VICENÇ PUMAREDA

Vicenc PUMAREDA

Vicenc PUMAREDA

Vicenc PUMAREDA

HOTEL BERI

RESTAURANT – PÀRQUING
PISCINA – SOLÀRIUM

HABITACIONS
CHAMBRES
ROOMS
ZIMMER

C/ Creu - 17490 LLANÇÀ
Tel. 972 38 01 98 - Fax 972 12 13 12
info@hotel-beri.com

HABITACIONS CHAMBRES

«Can Pau»

HABITACIONS AMB
BANY I CALEFACCIÓ
OBERT TOT L'ANY

C/ Puig d'Esquer, 4
Tels. 972 38 02 71 - 972 38 02 70
LLANÇÀ (Costa Brava)

BAR FELIP

Plaça Major – Tel. 972 38 13 29
LLANÇÀ

Restaurant

LA VELA

ESPECIALITAT EN PEIX

Av. Pau Casals, 23 (davant de la capella)
Tel. 972 38 04 75
EL PORT DE LLANÇÀ

III

Si has aconseguit cosir en la teva memòria
costures del teu passat, vehement d'història,
ara seràs l'irrompible paper moll damunt la sínia
que divaga al compàs del sospir de garbí.
Entre platges i boies, gavines o serafins,
m'agenollo al mar verdós de glòria
i navego plorant dins els seus confins.

VII

Dansen el vent i la pluja
arraulits rere indrets covards,
les muntanyes porugues
n'amaguen la vida i l'horitzó
és còmplice dels secrets amagats.

Les colrades crestes dels núvols
s'apropen amb certa ansietat
i aquesta remor batega dins l'iris
de tots aquells que ha atrapat.

De mica en mica neix l'albada,
com si fos una utopia real,
però la lluna embriaga la terra
–mestressa del regne celestial–
i al cor bateguen mil tempestes
i la inquietud del desenllaç final.

Amagades les estrelles, somnis reals,
i records, i potser estius i primaveres,
belles cançons de mariners de mars
sense fronteres, impassibles, però intrèpids,
que en l'encís d'aquest estat, esperen
irremeiables, l'instant en què els facis costat.

Aquells vells oficis extingits (XXXII)

■ L'“aboquin”, cambrer abocador de cafè

MIQUEL FA

era festiu i feia fred. Hivern rigorós.
Quasi tothom es ficava al cafè.
Un bon lloc. Espaiós i còmode.
Agermanament i discussió.
Joc i entreteniment.
Recordem-ho una mica.

En el taulell, el conserge vigilava. Ull viu, mirada ampla.

Més enrere, la cuina on sempre s'escalfava una ollada d'aigua que, al punt de bullir, buidaven al filtre del cafè.

El filtre era una cafetera enorme amb tres departaments. L'un, un tanc per a l'aigua calenta; l'altre, un espai per al cafè mòlt, que era el veritable filtre, i, a sota, el dipòsit del beuratge que sortiria per una aixeta per fornir-se'n el servei i atendre la clientela.

La copa era tulipa, de vidre molt gruixut; pròpiament, copa de cafè.

S'acompanyava sempre d'un flascó a triar, d'anís o de rom. Eren unes ampolletes ben tapades que tenien el contingut d'un tast a gust del consumidor. Eren un xic de cordial per fer més rabiós el cafetot.

És possible que amb això comencés el costum o vici de perfumar amb licor el cafè. Que, de fet, en resulta una altra beguda.

També, a la taula, s'hi posava una ampolla d'aigua, ja que hi havia qui amarava la infusió.

El gra de cafè, en principi, havia sigut torrat en el mateix establiment i després se'n feia beguda en el filtre que s'ha dit. Aquestes eren les maneres.

Al parroquià l'atenien els cambrers a les taules disposades. També, un mosso sense safata.

Abocador li podien dir, però la gent cridava: *aboquin!*, exigint que servissin el cafè, i aquella

manera de dir-ho el va batejar. La cridòria es va imposar.

El mosso sense safata fou l'*aboquin*.

Tot endegat, entrava en acció aquell ajudant per posar el cafè en essència líquida i que, pel fet, duia una cafetera amb un broc llarg per facilitar el servei. I també en disposava d'una de petita per si algú volia un poc de llet, que seria el cafè tallat.

Mai es va saber per què l'*aboquin* sempre era lluny. El local era gran i calia servir tothom, però ell sempre era a l'altra banda i les veus i els crits clamant per l'*aboquin* ja formaven part de la contaminació acústica de l'ambient.

Quan venia, el client afortunat rebia l'estimulant beguda alhora que feia el gest d'apartar-se una miqueta per deixar espai a la cafeterota del mosso que complia el seu ritual, però una mica perillosament.

Tot seguit, marxava a l'ordre de la ressonància del crit següent.

L'*aboquin* no parava. Bé, anava a tongades.

En aquella època, poques begudes senyorejaven. Vermut, per als qui l'abillaven força.

Suau, per als joves. Cafè, sucre i gasosa.

Cervesa, per als qui es feien l'home, que calia acostumar-s'hi.

Vi, en els àpats. Fent país.

I el cafè, els dies de festa o quan el mal temps reclòia la gent. Un hàbit, com si diguéssim.

L'*aboquin*, amb la vestimenta de l'ofici –els pantalons i el calçat negres, amb la camisa blanca i una faixa per cenyir-se bé, i tot el volum de l'home resguardat amb un davantal des de la pitrera fins als peus, ben polit, afaitat i pentinat–, era, ben bé, una senya en l'àmbit de l'establiment.

El bescantaven, que no tenia bona oïda o que no en feia cas. I el diumenge proper tornarien les mateixes causes i els mateixos efectes.

Després...

Després la gent jugaria a cartes, al truc o a la manilla, i faria petar la xerrada.

A l'aboquin l'empipaven. Ell acollia les queixes i les impaciències i les posava en un sac foradat. L'ofici el feia mesell.

I, si d'ell en deien, l'home es feia el sord.

Era tot un personatge.

Fins i tot elegant.

Correcte i complaent, més o menys.

Era l'aboquin. Ell mateix.

Beure cafè? Ja no.

El temps, immisericordiós, ho ha abolit.

Ara se'n pren la mínima expressió, aromàtica i sofisticada. Un glop que suaument s'assaboreix.

Un ritual, heus-ho aquí.

La cafetera grossa on para?

Enlloc!

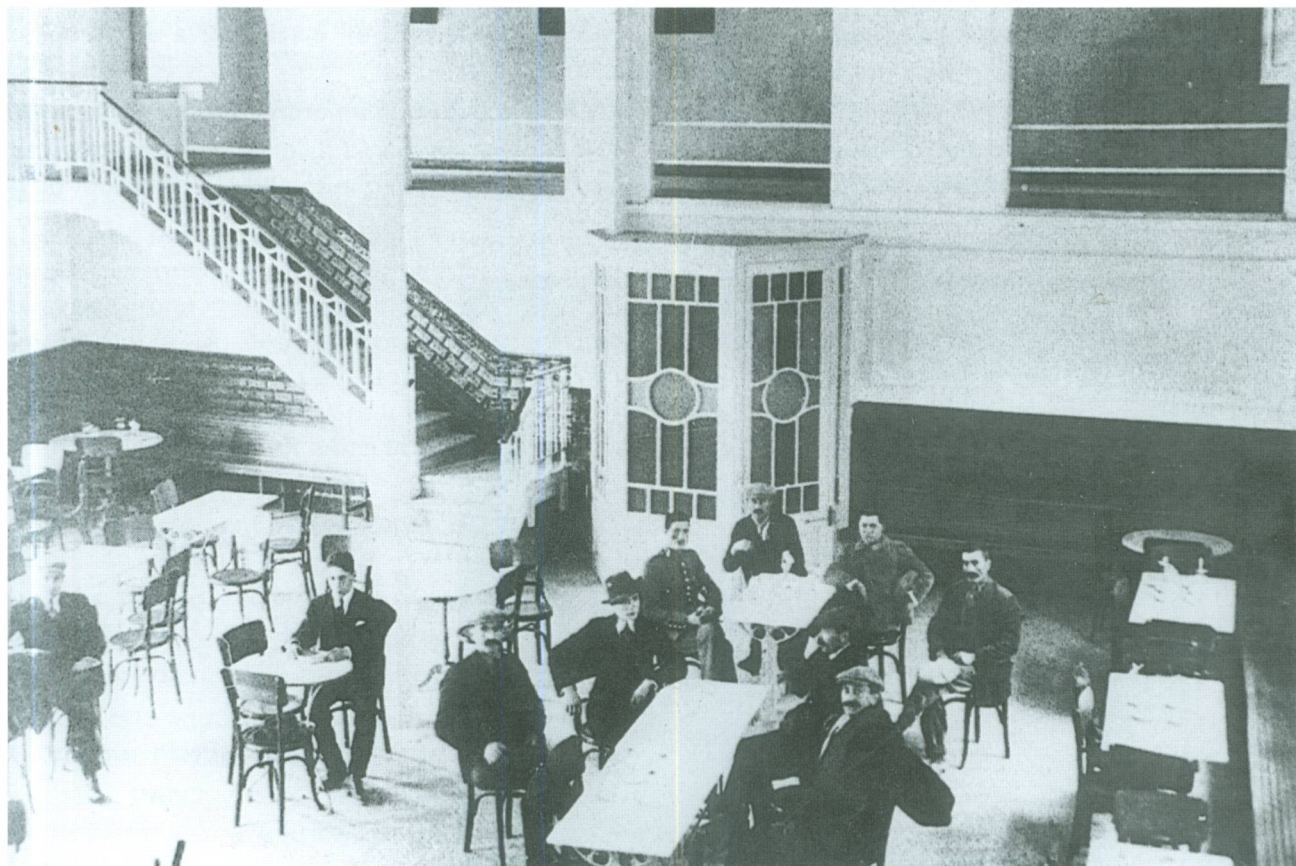
La copa de vidre, la tulipa...

Tampoc.

Una tassa petita de porcellana sí, hi és, fina i bonica.

L'aboquin? Ah!

L'aboquin s'esfumà entre cafè i cafeteria.

El cafè, punt de trobada en altre temps: el Foment Agrícola, després Café España.

Llançà i el seu patrimoni cultural: les noves associacions (II)

■ *Associació Cultural i Juvenil Llança't* *Entrevista a Juanjo Serrán*

CARLES MOLINS

Al'anterior número de *Farella*, donàrem a conèixer **Ball-Llan**, una de les associacions de nova creació, la finalitat de la qual és la pervivència del ball recreatiu a la població. Donant continuïtat a la temàtica encetada, dediquem aquest espai a descobrir **Llança't**, una agrupació dirigida a dinamitzar l'espai cultural i d'oci dels més joves. Ja fa un cert temps que duu a terme un ampli ventall d'activitats encaminades al gaudi i la participació dels qui cerquen opcions adequades de diversió, sense haver de desplaçar-se i, així, sentir més viva la pertinença a la comunitat on es viu. Per això parlem amb Juanjo Serrán.

– **Quin és el punt de partida de l'associació i amb quina filosofia neix?**

– A finals del 2007, un grup format per Susanna Torrijos, Toni Méndez, José A. González i jo mateix ens reunírem amb la intenció inicial d'oferir alter-

natives al jovent i de recuperar l'activitat teatral a Llançà. A partir de llavors es va començar a pensar i dissenyar l'associació que volíem crear. Després de la primera reunió, vam anar a buscar la resta de membres inicials de l'entitat. A més de nosaltres quatre, hi ha la Conxi Cruz, l'Eva Aparicio, la Jessica Balmón, la Dana Pérez, l'Anna Boada i la Noèlia Cuevas. Aquestes deu persones vam fundar l'associació i la sort ha estat que tothom s'ha fet seva l'entitat i això ha contribuït que tots s'aboquessin al treball, cosa que ha permès tirar endavant projectes, per a nosaltres, importants.

– **Quina finalitat té l'entitat?**

– Potenciar les activitats culturals i d'oci i oferir una opció alternativa i participativa al jovent del nostre poble.

– **Quines activitats s'han organitzat fins al moment?**

– Hem posat en marxa diverses activitats que han funcionat molt bé i que són l'eix vertebrador de la

Llançà-Rock-08.

nostra feina. En primer lloc, organitzem un curs de teatre infantil, que finalitza amb una petita representació. En segon lloc, *Els Pastorets*, amb un veritable èxit de participació. Després, el *playback*, agafant el relleu dels anteriors organitzadors, Els Amics del Playback; en vam mantenir l'essència bàsica, però a la vegada hi vam aportar novetats en l'àmbit organitzatiu. Per últim, *Llança't rock*, que el mes de juliol ofereix la possibilitat d'actuar als joves grups de música. També cal fer esment de l'espectacle de màgia *Evualà*, que tingué la participació de diversos mags de les comarques de Girona i que tingué una molt bona acollida del públic. A més, hem organitzat activitats puntuals, com cursos de maquillatge, de papiroflèxia, de pintura, de dansa, en els quals, tot i aconseguir en part els objectius, el nombre de participants ha estat discret.

– **Ens pots comentar què teniu pensat per al futur?**

– A més de continuar amb les activitats que he anomenat en primer terme, tenim pensat de fer una caminada popular cap a Sant Silvestre.

– **Creus que aquestes noves associacions omplen el buit que existia a Llança't quant a l'oci juvenil?**

– S'està treballant perquè sigui així. Tots els començaments són difícils, però, a poc a poc, la joventut s'hi va engrescant. No fa gaire que existim com a associació i molta gent encara no ens coneix.

– **Quins criteris teniu establerts per seleccionar les activitats?**

– Entre nosaltres hi ha persones que es dediquen al teatre, a la màgia i a d'altres activitats. Això simplifica la selecció i organització d'actes. En concret, la Susanna Torrijos tenia moltes ganes de revifar el teatre al poble, en José A. González fa màgia, i també comptem amb la Conxi Cruz, que ha facilitat la fusió i posterior absorció d'Amics del Playback. Busquem també potenciar els joves grups musicals del poble.

– **Quina és l'estructura funcional de l'associació?**

– De moment, ens costa captar socis. Molts s'interessen per una activitat en concret. L'associació es regeix per una Junta Directiva de deu persones. Per sort, fins al moment ens autofinancem gràcies a l'èxit obtingut en algunes de les activitats realitzades, i també amb les subvencions que ens arriben de les administracions públiques.

– **Heu obtingut el ressò que esperàveu entre el jovent?**

– De moment, encara no del tot, però ja ens comencen a conèixer.

– **Esteu oberts a noves idees o col·laboracions exteriors a l'associació? Quines possibilitats hi ha?**

– Qualsevol idea o crítica constructiva serà ben rebuda. He de dir que, fins ara, no s'ha donat el cas, tret d'una sorpresa que tenim preparada per

als propers *Pastorets*, gràcies a en Lluís Feliu, pare.

– **Creus que la massificació dels mitjans de comunicació digital contribueix al deteriorament de les relacions entre els joves o que, al contrari, és una forma d'enriquiment personal?**

– En part és bo connectar-nos i relacionar-nos amb aquests nous mitjans, però es tracta d'una relació impersonal, no hi ha caliu. Si se sap utilitzar amb mesura, és una eina ben vàlida. Per cert, hem creat un Facebook de l'associació, com una forma més d'estar en contacte amb els joves.

– **Veus la necessitat d'habilitar un espai de reunió que sigui gestionat pel jovent?**

– Hi ha obert l'Espai Jove Mossèn Benet. Nosaltres ens reunim a l'Hotel d'Entitats, situat a l'Edifici de Serveis. Tot i això, seria positiu que hi hagués un edifici que facilités les trobades i organitzacions del jovent.

– **Hi ha dues expressions populars tan repetides que podrien encetar un debat: "Què en farem d'aquest jovent?" i "Pobra joventut, amb la que s'han de veure!"...**

– Hi ha una generació amb una certa manca de valors, potser perquè estan acostumats a obtenir beneficis a curt termini. Cal dir que l'educació tam-

poc no hi ha ajudat massa. Per tot plegat, existeix una confluència de diversos factors que indueixen a la joventut a un cert passotisme. La societat que els ha tocat viure condiciona els seus actes i costums. Tot i això, també hi ha molts joves que es posen objectius a la vida, i practiquen l'esport, estudien i es preparen per crear-se un futur millor. La tendència a generalitzar fa perdre de vista la realitat mateixa i pot passar que no trobem el costat positiu a les persones que sí que el tenen. Sense anar gaire lluny, podem recordar tots aquells joves que han estat guardonats al nostre poble i tots aquells altres que, des d'una posició menys llúida, però igualment responsable i efectiva, han contribuït a la seva millora personal i a la del seu entorn.

– **Des d'aquí podem llançar un missatge a la joventut de Llançà...**

– Jo els diria que tenen una vida per davant, moltes oportunitats per ser el que realment volen, i que han de procurar de no deixar-les escapar. Estan en un moment molt fèrtil per poder realitzar-se, per fer presents molts dels seus somnis.

L'empenta i l'entusiasme d'aquests joves per engegar nous projectes i línies de treball participatiu són dignes de lloança i de ben segur que obtindran de part de molts joves llançanencs la resposta que estan cercant. Molta sort!

ARXIU

La representació dels Pastorets.

Yedralina de Larriva Aguilar: contes des de Llançà

Feia temps que intentava escriure sobre uns contes publicats a Llançà, en castellà, els anys 1975 i 1976. Em refereixo a *La familia Tomasín*, *La familia Miguelín* i *La abuelita Cansina y sus cinco nietecitos*.

Dels que disposaven a la Biblioteca Pere Calders, hi faltava el tercer llibret del primer títol. Per sort, aquesta mancança s'ha solucionat amb la recent donació de la col·lecció completa per part del senyor Víctor Pagès i Giralta a l'Arxiu Municipal. L'autora d'aquests contes és la senyora Yedralina de Larriva Aguilar; els dibuixos principals, firmats per Cos, i l'edició, d'I.G. García de Pou, de Figueres.

Yedralina, coneguda popularment com la Lina, naixé a Còrdova el 6 de març de 1923, filla d'una família benestant, i va arribar a Llançà pels volts de 1940. Es va casar amb Francisco –Xicu– Calsina i Lacosta. La Lina feia treballs de costura i arreglava joies, habilitat que li venia de família, ja que havien tingut una joieria a la ciutat andalusa. Però la veritable afició de la Lina era escriure narracions, poemes i cartes. Narracions curtes, com *El pastor y la sirena*, que ella presentava com a "narración a la fantasía de la autora y sujeta a las leyendas ampurdanesas". En aquesta obra, l'autora utilitza un llenguatge ric, de substantius precisos, exempt de diminutius i amb descripcions exactes.

La poetessa Adriana Ferran, "la poeta dels petons", va incloure un conte de Yedralina en un recull que va fer l'associació literària La Rosa de Sant Martí, quan n'era presidenta. El llibre va ser presentat al Centre Cívic del Poblenou, "Can Felipa", amb gran èxit, i cada

autor va llegir la seva obra. En una carta titulada "El socorrismo en carretera", l'autora elogia la dedicació i l'altruisme dels voluntaris d'una incipient Cruz Roja de Córdoba, el 1956, quan el seu germà, Francisco de Larriva, n'era el president.

Però la seva fantasia la va posar sobretot al servei dels contes per a mainada. Amb les seves històries, a més, cercava un noble propòsit, i així ho demanava en els llibrets: "Haga algo por alguien. Gracias" o "Contamos contigo. Haz algo por tu hermanito desvalido...". La Lina escrivia amb la intenció d'inculcar uns valors altruistes, que potser ara tots desitjaríem. Així, deia en una introducció: "Me ha movido a escribir estos cuentecitos el inculcar a los infantes el amor a la familia, el respeto a los ancianos, el cariño a los padres y la simpatía a los animalitos". A la introducció exposava: "Estos cuentecitos los dedico a todos los infantes, para que con su lectura se distraigan y recreen, pero particularmente para los enfermitos, huerfanitos y

PROFETAT: TERESA MIRALLES

La Lina, en una imatge de 1979.

desvalidos. Si con 'La familia Tomasín' consigo a infante triste hacerle saltar a flor de labios una terna sonrisa, me vería premiada con creces...". La familia Tomasín consta de tres llibrets –A, B i C–; les altres dues obres esmentades només tenen el llibret A. L'autora així ho especifica.

La família Tomasín viu al camp: avis, pares i fills conviuen en bona harmonia, amb els seus animals. Una vida rural, senzilla i feliç. Al final del primer llibret, l'autora ja presenta la família Miguelín. Una altra nissaga, aquesta lligada a una vella barca, de nom *La Madrina*. A *La abuelita Cansina y sus cinco nietecitos*, Yedralina enalteix la figura de les àvies, presentant-nos una família en què els cinc infants, orfes de mare, i el seu pare, resten sota la cura de l'àvia, ja gran i xacrosa, però amb ferma voluntat de tirar endavant.

He d'admetre que, després de llegir el primer paràgraf, vaig sacsejar el cap, en un intent de refer-me de la meua sorpresa. Sempre m'he acostumat a fer una primera lectura ràpida dels textos amb què treballa. Això és incompatible amb els contes de la Lina. Començant a rellegir de nou, dedicant-li l'atenció que demana, m'adono del peculiar estil de l'autora, que manté en tota la col·lecció. En principi, la gran quantitat de diminutius, un recurs que mai no havia trobat en cap altre escrit, cosa que pot atabalar una mica. Fins i tot, podria fer-nos arrencar un somriure fotetis o menyspreador. Però si analitzem aquesta reacció, podem arribar a conclusions, fins i tot socials, ben interessants. La desaparició dels diminutius en la literatura, i en la parla quotidiana, ens mostra la

pèrdua de capacitat de la societat d'expressar-se obertament, amb un sentit d'afecte i estimació cap al proïsme, de forma natural i sana. Una cosa que èticament ens hauria d'honorar s'ha convertit en un costum que ens pot avergonyir davant dels altres. Volem tapar la nostra incapacitat per relacionar-nos amb senzill amor amb l'ús de les paraules en estat asèptic, desproveïdes de familiaritat o amabilitat. I això és el que ens sobta i ens impedeix, en un primer moment, acceptar els escrits de la Lina. Aquesta bufetada a la nostra altiva superioritat, la por o la vergonya a l'ús indiscriminat de la sensibilitat, allò que podríem titllar de ridícul i irrisori, ens inco-

moda en llegir-ho i ens fa ruboritzar internament. I cerquem mil excuses per desmerèixer el text.

Només amb l'ús d'aquesta senzilla i humil tècnica del diminutiu, l'autora aconsegueix captar la nostra atenció, per bé o per mal. Si fem la prova de llegir les històries de la Lina obviant els diminutius, ens trobarem amb uns textos com molts altres que s'han publicat. La Lina es pren el seu temps per descriure tota la família i els animalets de cadascú. Les dosis d'innocència i candidesa que anem trobant en la lectura ens transporten a estils passats de moda. La bonhomia i l'educació dels personatges pot semblar que frega l'increïble, sobretot si ho comparem amb l'època que vivim, és clar. L'autora pretén explicar-nos la vida i els costums de temps passats, al camp o al mar. Llargues descripcions de la vida en família, com anar a caçar bolets o castanyes, preparar-se per anar a dormir o a l'escola, espessar-se el fred amb una "morterada de ajoli", el naixement de Jesús o l'arribada dels Reis...

A *La familia Miguelín*, Yedralina ens explica la tècnica per fer un "algaroté" de tres dits amb una canya. I també la manya de tirar una mica d'oli sobre l'aigua per encalmar-ne la superfície, "hacer ojos en el agua". Disposa d'un vocabulari ric. De flors i plantes, per exemple, n'anomena una gran varietat, fins i tot amb noms inventats: "flores del caminante, malva, trébol, florecillas de alely, madre selva, gardenia, anémona, campanillas de los prados, palo santo, coco del mono sabio, florecillas de mielpur, hierbas del morral, madraños orejones, hierba de san Benito, lucero del alba, hierba santa, retama, hierbas verdeiras, cascuni-

llas, hinojos, rabanillos silvestres, zarzas, brezos, alisos, flor de la alhucena, flores del galán, alga santa...".

També en el passatge dels Reis Mags podem fer una llista de pedres precioses, materials i teles nobles: "puño de marfil y ámbar, plata grabada al fuego, lana de los Andes, anillo de esmeralda, cetro de marfil, hilos de oro y plata, manto de armiño con flecos de oro, corona de platino con zafiros y rubí, coronas de oro puro, báculo de oro y piedras preciosas, puntillas de guipur, cetro de ámbar grabado, anillo de zafiro, bordados arabescos con hilos de plata y seda, camafeo recamado de brillantes, visón gris perla, corona de oro con turquesa y esmeralda, mango de nácar grabado a mano con platino, manto de terciopelo, bordado de lentejuelas con diamante y topacio, broche figurando hojas de plata...".

La Lina té un bon domini del castellà, ja que empra la paraula adient en cada situació: "caviar yodado", per referir-se a les engrotes, "pliegue" com a missatge, "posta, pájaros transhumantes, placton, recamado, jícara, escardillo, rada, trabucarse, ristreira". Però no s'escapa de fer servir alguns catalanismes com, per exemple, "cazando la noche por los armarios, arriba que hace subida, parar atención, me entrebanco, serán a dormir, te hace gozo, claps d'algarotas", o mots com "algarotas, cuscunillas, tupí, golafre o filats". També usa paraules d'inventiva: "tostaditas del sol, piñoncitos de nieve y de hielo, divino bálsamo, bálsamo vivesvim, untura sanosin, néctar de coralpur, raizpur, mielpur, paralluvi"... També té un record per a "la Cruz Verde del Monte y la Cruz Roja del Mar".

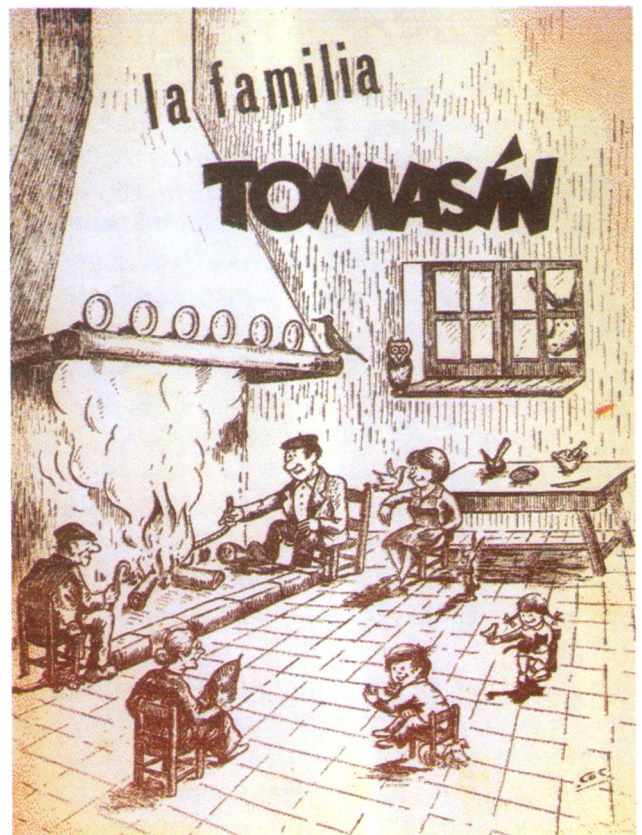
Quan és necessari, recorre a breus poemes:

"Tilín, tilán, tilán, las campanitas de San Juan / unas vienen y otras van. / Tilín, tilán, tilón, las campanas del torreón / al vuelo van, din, dan, don".

"Si pierde fuerza tu vida / si la sangre te enmudece, / busca el placton del yodo / y tendrás vida con creces".

"Llevo un cestito de setitas / hermosas y fresquitas, / redondas y bonitas, / perfumadas y sanitas. / Otro día al bosque volveré a ir / y las del cestito comeremos / asaditas con ajito y perejil". "Viva mi barca 'Madrina', / libertad sin frontera. / Viva la pesca marina / y mi familia marinera".

Els contes de la Yedralina, íntims i costumistes, d'acurada descripció i estil peculiar, són petites mostres de la narrativa escrita a Llançà.

Luis Feju

Luis Feju

Dues portades dels llibres comentats a l'article.

■ *Un camí ple de sensacions*

ESTHER SÁNCHEZ I GARRIGA

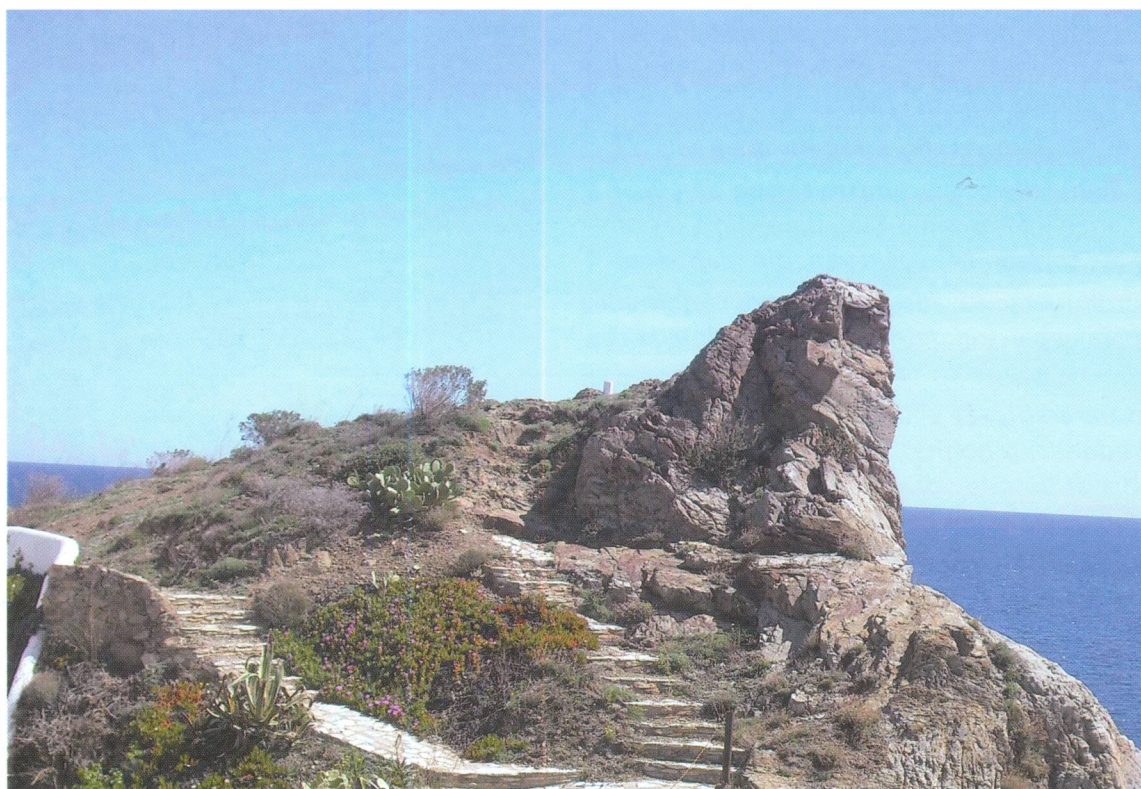
Tot passejant pel camí de ronda, és fàcil deixar-se captivar per la immensitat de la mar, les siluetes de les roques i, naturalment, l'encant de la flora que l'acompanya. A Llançà, hi ha trossos del camí que encara no estan arranjats; els trobem en el seu estat més agrest. Això, però, no representa cap impediment per passejar-hi, sempre que hi posem més atenció en determinats trams. Jo no puc més que omplir-me d'orgull i sentir-me privilegiada, mentre m'hi passejo, per poder formar part d'un paisatge tan autèntic.

Són tantes les maneres fantàstiques amb què la natura ens parla i ens mostra la seva bellesa, que de vegades hem d'agafar una mica de distància per no deixar-nos portar i embriagar-nos, tot descobrint-ne els detalls més íntims. Com quan l'onada juganera es trenca contra la roca i la provoca cop rere cop, com la tímida mirada d'un raig de sol al capvespre insinuant el perfil conegut de la costa, com el batec de les ales d'un corb marí tot

ralentint el vol per apropiarse de l'illot desitjat, com el soroll tranquil·litzador de les onades deixant-se morir a la platja o com l'arriscada posició que ocupa l'atzavara per voler contemplar l'horitzó a primera fila.

Aquests són alguns detalls que ens omplen de sentiments a mesura que anem caminant i obrim la ment a tot un munt de pensaments feliços. Veritablement, com més ens integrem amb la natura, més ens apropem a nosaltres mateixos i aconseguim l'harmonia, tantes vegades desestabilitzada en la societat actual. El camí el podem fer sols o acompanyats, en dies assolellats o núvols, mentre bufa tramuntana o ponent, amb l'ànim alegre o entristit... Sigui com sigui, mai no ens deixarà indiferents.

Un dia de llevant. L'espectacle està garantit admirant les onades com s'enlairen cap al cel, desafiant la llei de la gravetat, per deixar-se caure violentament castigant la costa i arrossegant animals marins, vegetals i algues, que no poden lluitar contra l'agressivitat d'aquestes aigües quan volen

ESTHER SÁNCHEZ

mostrar el seu aspecte més salvatge. Llavors, nosaltres som conscients de la bravesa que pot despertar-se de cop, tot i que, potser el dia abans, aquestes mateixes aigües havien acaronat tendrament la sorra. De sobte, davant d'un fort llevant, sentim el seu poder i sabem que no podem negociar, ell mana. El mar ho domina tot sense condicions i ens recorda que la memòria humana és curta. Ens col·loca altra vegada a lloc. Vol reconquerir el territori que li havíem robat.

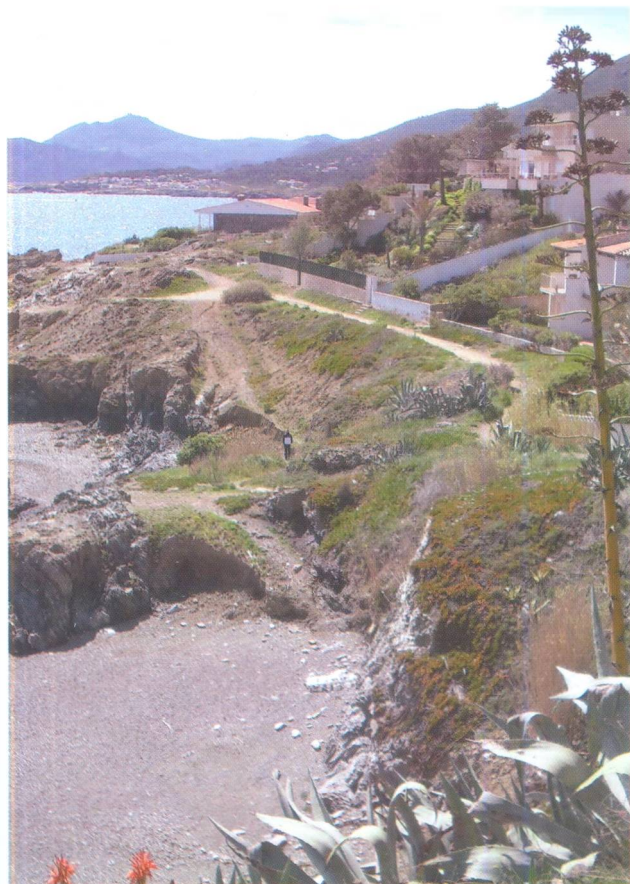
Una nit de lluna plena, a l'estiu. La brisa del mar suaument ens envolta i ens transmet mil olors barrejats en l'aire. Descubrim la retallada costa i l'ombra de la vegetació rere cada revolt. Veiem la lluna ballant amb les onades del mar i comprenem que, lògicament, estan unides. Existeix entre elles una atracció superior. Ens asseiem una estona a la platja i esperem que aquell núvol translúcid passi i la lluna torni a il·luminar-nos. No calen paraules. En l'ambient regna el carisma de l'atracció i sabem del cert que nosaltres, d'alguna manera, també en formem part.

Una tarda de primavera plujosa. Vestits amb roba impermeable, podem sentir com les gotes d'aigua

ens rellisquen per la cara i el seu impacte a les parpelles no ens deixa veure tot el que voldríem. En qualsevol cas, ens serveix per identificar-nos amb la vegetació litoral, que heroicament resisteix les condicions adverses del temps. Moltes plantes s'aferran als penya-segats, suportant estoicament l'empenta del vent i resistint-se a l'aigua de la pluja perquè no s'emporti una mica del sòl que han aconseguit aplegar sota les arrels.

Una sortida de sol. A mesura que la lluminositat va augmentant, les diferents tonalitats del mar ens descobreixen tota una gamma de colors. Anem fent camí i hom diria que el sol emergeix del mar com si hagués dormit en un llit i anés retirant el llençol. És ben bé que la terra no ha deixat de girar i un nou dia ens duu tot un món ple de possibilitats. Un dia comença i, amb ell, una nova pàgina en blanc per omplir en la nostra vida.

Molts són els moments que podem compartir amb la nostra costa, tot caminant pel camí de ronda. Molts, els estats d'ànim en què podem trobar-nos. I passejar-hi sempre serà una molt bona opció.

■ *Consciències insensibles i adormides*

FREDERIC RIERA I MALLOL

Un excés de llum ens espanta perquè ens mostra tot allò que no entenem. La foscor, en canvi, ens enlluerna perquè ens enfronta amb allò que realment som.

El 10 de desembre de 1948, un grup de nacions van fer un pas decisiu per aconseguir que l'Assemblea General de les Nacions Unides afrontés i proclamés solemnement la Declaració Universal dels Drets Humans. La Declaració va ser aprovada per l'òrgan plenari de les Nacions Unides, integrades per cinquanta-vuit estats membres de ple dret. El resultat, 48 vots favorables, cap en contra i 8 abstencions. Dues delegacions no van participar en la votació. Avui, en un context històric diferent, és necessari afermar-nos, tant en la convicció com en l'esperança, en la necessitat que els drets humans siguin la primera pedra per fomentar la pau i el patrimoni comú de la humanitat.

Crec evident que els promotors d'aquesta iniciativa no eren ben conscients de la transcendència del que feien. Lliurar aquest pas era imprescindible perquè avui dia els drets fonamentals, la dignitat i el valor de la persona humana, els drets d'homes i dones, siguin assumits com una aspiració ineludible i, al mateix temps, reprovada en cas de violació. Seixanta anys després, però, el que manifesta implícitament algun dels seus trenta articles segueix només com un objectiu. Aquest enunciat, dit en termes precisos, no deixa de ser un propòsit acomplert a mitges. Tot i que les nostres societats avancen, els desprotegits no són menys, sinó més: dones maltractades, menors que pateixen agressions, immigrants, persones privades de llibertat, genocidis... Anys després de la seva proclamació com a ideal comú, aquests articles segueixen aquí com un desafiament, com una meta per assolir en un món inhumà,

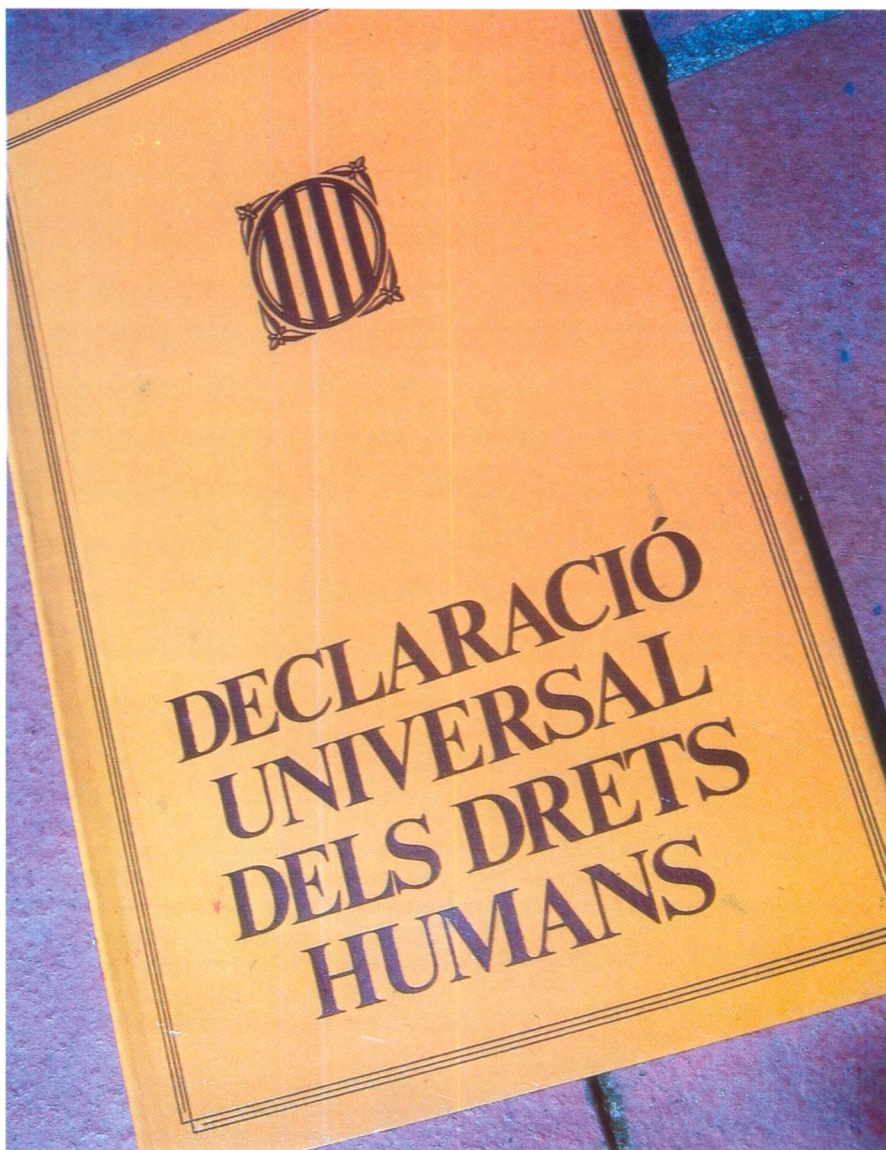
amb la trista realitat de milions d'éssers víctimes de la pobresa, la misèria, la discriminació o l'opressió.

Malgrat que hi ha una notable millora en l'efectiva realització dels drets continguts en la Declaració, el resultat és insuficient. Veient els considerables abusos econòmics, científics i culturals dels anomenats països desenvolupats, s'arriba a la conclusió de la seva escassa exemplaritat. Se segueixen generant innumbrables esquerdes quant a la dignitat humana, la llibertat i la igualtat. L'esvoranc entre els que tenen massa i els que no tenen res no deixa de créixer. Evidentment, hem caminat molt en la conscienciació d'homes i dones, però queda molt per fer perquè la Declaració dels Drets Humans prengui possessió arreu del món. Cada un de nosaltres tenim la responsabilitat de fer més fermes els fonaments d'aquest edifici, més segurs els seus murs, més obertes a la llibertat les seves finestres. Això és una obligació, no una utopia. Aquests drets s'han d'empènyer en llocs tan petits que no surten ni en el mapa del món, que és on es forgen els drets humans.

Es pot o no estar d'acord amb la llibertat d'expressió, fins i tot tinc amics a la mateixa redacció de *Farella* que potser hi dissenteixen. La meva tesi és que podem parlar i escriure de tot. Jo mai acceptaré la censura prèvia. L'article 19 de l'esmentada Declaració diu: "Tota persona té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; aquest dret inclou el de no ser molestat a causa de les pròpies opinions i de cercar, rebre i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà sense límit de fronteres".

Recentment ha fet setanta anys de l'ocupació de Barcelona per les tropes franquistes i això significà, al cap de poc, l'ocupació de Catalunya. Havien guanyat la guerra. Queda clar que no l'havien guanyada contra un règim o un govern, sinó contra un poble. En

fou prova la repressió que es va desfermar, amb execucions, camps de concentració, prohibició de la llengua i les llibertats democràtiques. Només van poder reeixir els que s'ajupiren, els que van col·laborar amb el règim, que van ser molts. Amb la mort del dictador, el 1975, va semblar que la cosa s'acabaria. Certament, només ho va semblar. Al cap dels anys, encara ho sembla. A la nostra terra el que marxa no es resigna a fer-ho i

procura deixar el futur lligat i ben lligat. Això fa que visquem en una lluita fratricida que ens degrada i enerva. No és estrany que un poeta, Antonio Machado, escrigués aquests versos referint-se a Espanya:

"Veréis llanuras bélicas y páramos de asceta / no fue por estos campos el biblico jardín; / son tierras para el águila, un trozo de planeta / por donde cruza errante la sombra de Caín".

Poc hem canviat.

■ Mary Ann

La recordo com un espectre del que segurament fou. Qualsevol vague record que en conservo resulta una mena de boira espessa de la qual no es coneix l'origen, només el destí. Mary Ann vivia al nostre barri. La veritat és que no sé quan o per què va venir, però corria la veu que havien hagut de marxar de Houston perquè havien fet fora el seu pare d'una gran empresa que comerciava amb material industrial. Ell només tenia Mary Ann, perquè la mare els havia abandonat ja feia uns anys; aquest era el rumor que hi havia pel barri. Fet i fet, pare i filla van marxar sobtadament i van mudar-se a una bonica casa del barri de Restless Bay.

Mary Ann tenia els cabells llargs i rossos. Sempre els portava brillants i sedosos i contrastaven amb els seus ulls foscos, que al seu torn destacaven sobre la pell pàl·lida. Semblava un àngel. La voltava certa aura de misteri, no parlava gaire i això és mortal quan ets nou a l'escola. Amb mi, amb prou feines unes quantes paraules educades i amables, quan anàvem camí de l'escola o ens trobàvem en sortir de casa. Recordo, però, que la seva veu m'acaronaava com si de cop fos de nit i fes molt fred i ella vingués a reconfortar-me. Com si la conegués des de sempre. Tinc molt present que això és just el que sentia quan ella em parlava; possiblement per això només era capaç de contestar monosíl·labs i estupideses. Però m'heu d'entendre, era un nen de dotze anys amb massa timidesa a dins. Tot el que m'hi lliga realment, però, comença el dia que vaig trobar a terra de l'escola un bloc folrat de vellut vermell. Semblava un diari personal. Ho era, és clar. Segurament avui l'hauria portat a secretària o fins i tot l'hauria deixat allà mateix, però la veritat és que, a més de tímid, era un noi molt curiós.

La primera vegada que em vaig atrevir a obrir-lo, vaig descobrir-hi dibuixades paraules rodones i dolces, mots recitats a cau d'orella i històries amb gust de vainilla. Al principi, no vaig pensar en qui en devia ser la propietària, sens dubte una noia del col·legi. Vaig llegir-lo sencer, millor dit, vaig devorar-lo, ignorant-ne l'autoria i sabent alhora que només podia ser d'una de les meves companyes: Mary Ann. Encara el tinc, amagat entre altres objectes, en una caixa del racó dels mals endreços, a les golfes de casa. Fins i tot algun capvespre m'he atrevit a rellegir-lo, mentre bec un got de whisky i em fumo una cigarreta, recordant adolescències perdudes.

El diari de Mary Ann em va fer conèixer una mica aquells éssers desconeguts que eren les noies, em va fer aprendre què les preocupa i què els posa la pell de gallina, però sobretot em va descobrir Benedetti, un poeta que, des que vaig veure un dels seus poemes resseguits amb la cal·ligrafia de Mary Ann, concretament a la pàgina del 12 d'abril de 1987, em va captivar. El poema deia així:

*"Vuelves, día de siempre,
rompiendo el aire justamente donde*

*el aire había crecido como muros.
Pero nos iluminas brutalmente
y en la sencilla náusea de tu claridad
sabemos cuándo se nos caerán los ojos,
el corazón, la piel de los recuerdos.
Claro, mientras tanto
hay oraciones, hay pétalos, hay ríos,
hay la ternura como un viento húmedo.
Sólo mientras tanto."*

Des d'aquell instant, vaig fer meus cadascun dels poemes que hi tenia escrits, sense arribar a dir-li mai a ella, sense provar mai de trobar un motiu de conversa, ni atrevir-me a confessar-li el pecat comès. Estúpid, probablement. Però pensava llavors que em calia guardar aquell secret, la petita caixa de música feta de paraules, el petit racó de les coincidències. Vaig decidir que seria aquell el record que me'n quedaria, d'ella, prova del meu amor invisible. Mary Ann, el meu batec diastòlic, el meu alè, l'olor d'aquella brisa de tardor a Restless Bay.

No sé com haurien anat les coses si li hagués dit que llegia Benedetti. No sé si, d'haver-ho fet, hauriem iniciat una conversa, i una altra, i si això ens hauria fet feliços, tan feliços que el temps hauria volat, i després ens hauriem casat, i hauriem tingut dos fills preciosos. I molt més tard, a segles d'on érem llavors, ella hauria portat lliris al meu enterrament i hauria plorat per l'amor que ens professàvem. No ho sé. El que sé del cert és que, al cap de dos anys, ella va marxar de la ciutat, que va venir a acomiadar-se a casa i em va dir: "Jason, espero tornar-te a veure algun dia. Ha estat agradable conèixer-te. I que tu em coneguessis, probablement més del que et penses". Un cop dit això, em va fer un petó a la galta, ben dolç, i acabà: "Sé que tens el meu diari, i m'és igual. Suposo que el cuidaràs bé. De fet, no el necessito, així que no et vaig dir mai res perquè me'l tornessis. Cuida'l, d'acord? Només et demano això. Bé, cuida't tu també. Fins sempre!" I va marxar...

Vaig restar al peu de la porta vora cinc minuts, astorat pel que acabava de passar. La seva serietat i dolçor, la despreocupació en saber que el diari estava en bones mans, com ella m'havia fet entendre. Com si el diari m'hagués pertangut. Com si ella, coneixedora que algun dia el trobaria algú i aquest algú només podia ser jo, el noi tímid que l'acompanyava a casa en silenci, l'hagués escrit per a mi des de bon principi. No em sorprenia. Aquella mateixa escena l'havia somniat milers de vegades. Ara s'havia fet realitat. Em quedà, doncs, aquell record d'ella, els seus llavis marcats amb foc a la meva galta. I em quedà alhora aquell amarg record, el de saber que, tot i les seves paraules, no la tornaria a veure. I aquells versos, que sonaven apagats entre les parets del meu pit:

*"Mientras tanto
hay oraciones, hay pétalos, hay ríos,
hay la ternura como un viento húmedo.
Sólo mientras tanto."*

RESTAURANT CAN QUIM

Verge del Carme, 5 - Tel. 972 38 05 37
El Port de Llança

Amb la
Cultura
i les
Tradicions

Llança

Av. Reina Fabiola, 2 – Av. Pau Casals, 13
LLANÇÀ

”la Caixa”

CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS
DE BARCELONA

GODOY I ASSOCIATS CORREDORIA D'ASSEGURANCES, SL

pi i margall, 1, pral. b - tel. 972 50 02 35 - fax 972 67 29 48 - 17600 figueres

tomàs mieres, 5, esc. 2, 1er. f - tel. 972 20 31 78 - fax 972 20 38 09 - 17005 girona

av. pau casals, 25-27, 1r. tel. 972 38 05 00 - fax 972 38 14 63 - 17490 llançà

ctra. vella, 9 1r - tel. 93 848 40 57 - Fax 93 848 40 58 - 08470 sant celoni

Vida i Pensions

Les Persones

Especials

L'Empresa

Particulars

Els Vehicles

www.godoy-ca.com